

PRODUKTIVITETSKOMMISJONEN

En offentlig kommisjon oppnevnt av Regjeringen for å fremme forslag som kan styrke produktivitet og vekstevne i norsk økonomi.

Produktivitet – grunnlag for vekst og velferd

NTL

Presentasjon 12. mars 2015

Produktivitetskommisjonens sammensetning

- Professor Jørn Rattsø (leder), Trondheim
- Direktør Marianne Andreassen, Oslo
- Spesialrådgiver Tore Eriksen, Oslo
- Styreleder og selvstendig næringsdrivende Siri Beate Hatlen, Bærum
- Forretningsfører Hans Olav Karde, Tromsø
- Virksomhetsleder Anne May Mauritzen, Stavern
- Konkurransedirektør Christine Benedichte Meyer, Bergen
- Professor Kjell Gunnar Salvanes, Bergen
- Direktør Simen Vier Simensen, Oslo
- Professor Peter Birch Sørensen, Danmark

Rapporten

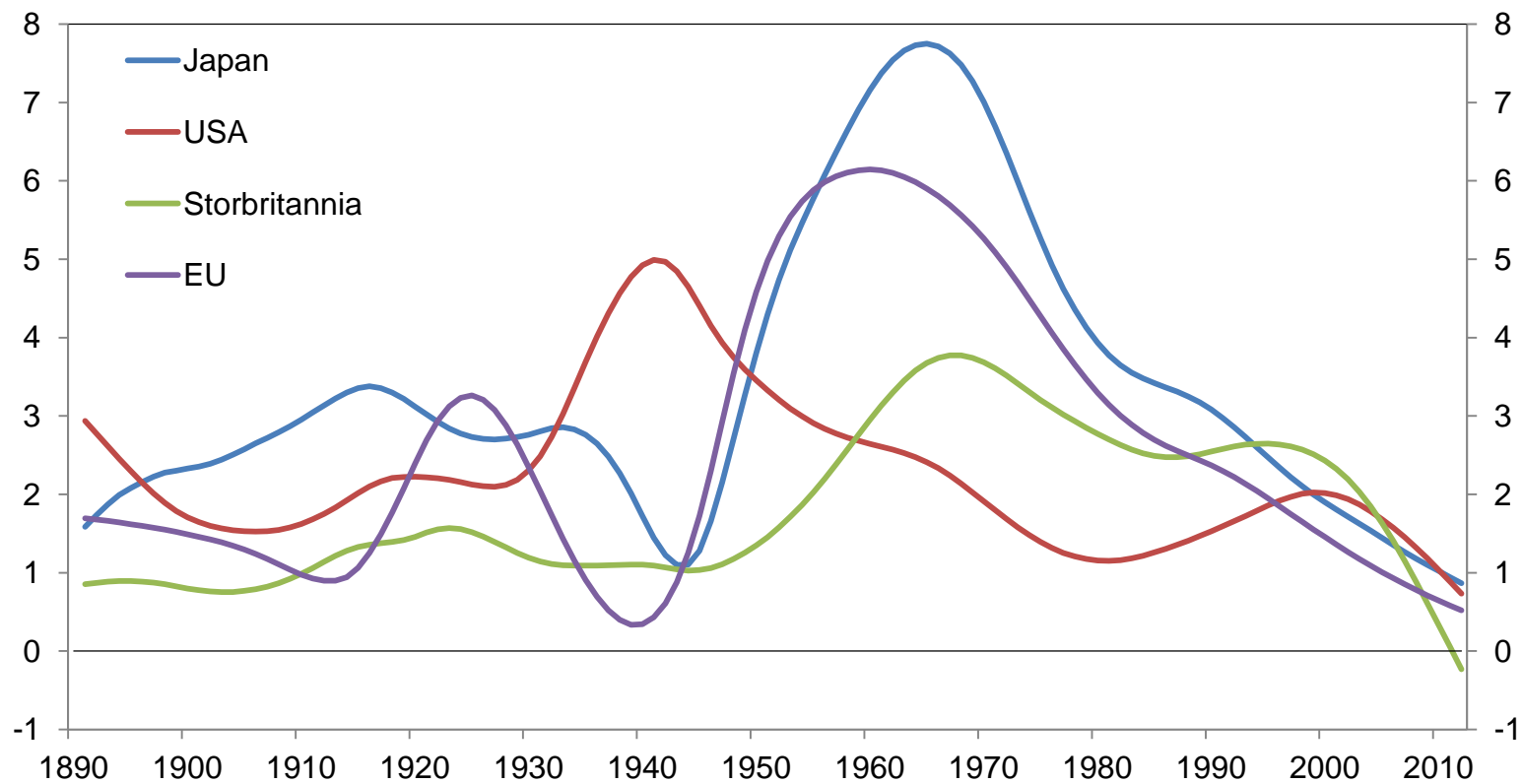
1. Sammendrag og kommisjonens forslag
2. Mandat og arbeidet i kommisjonen
3. Utfordringer for norsk økonomi og framtidig produktivitsvekst
4. Produktivitsutviklingen i Norge
5. Hva kan Norge lære av andre land?
6. Hva driver produktivitsveksten?
7. Urbanisering og produktivitet
8. Omstilling og vekst i norsk næringsliv
9. Innovasjon og entreprenørskap
10. Konkurransen og regulering
11. Regulering av byggenæringen
12. Arbeidstidsreguleringer
13. Offentlige støtteordninger
14. Offentlig eierskap
15. Effektivisering av offentlig sektor
16. Kommunesektoren
17. Utdanningssektoren
18. Samferdselssektoren
19. Gjennomføring av reformer

Det store bildet

- Produktivitetsveksten var på topp internasjonalt 1960-70, lavere etter det, uenighet om framtidig vekst
- Norsk produktivitetsvekst lavere etter 2005, ikke særnorsk problem, utvikling som andre sammenlignbare land
- Særnorsk utfordring: oljenæringen vil ikke lenger være motor for vekst, nye næringer må overta
- Stor offentlig sektor og velferd skal finansieres med eldre befolkning

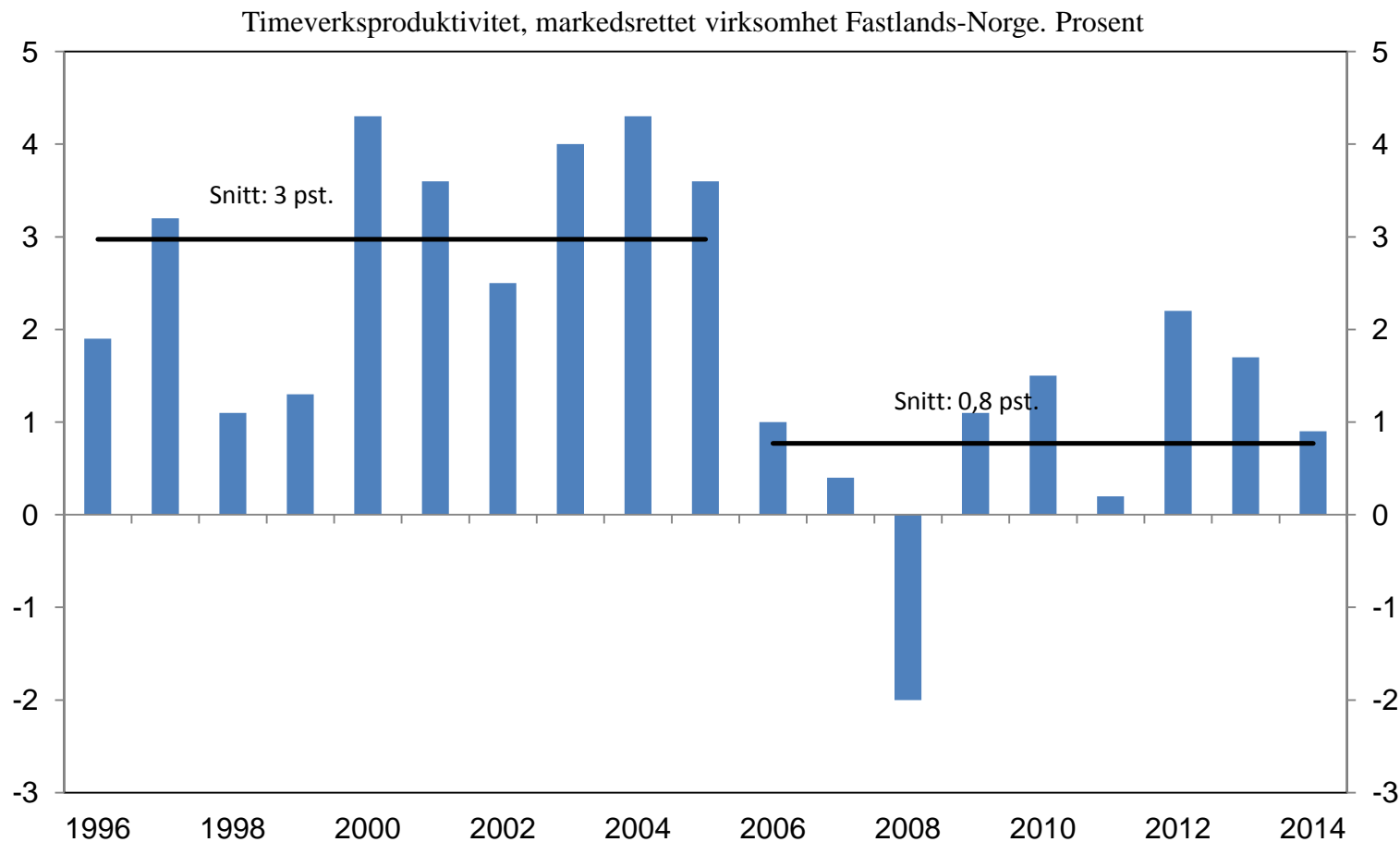
Svakere produktivetsvekst ute

Gjennomsnittlig vekst i timeverksproduktivet. Glattet.
1891-2012 i prosent

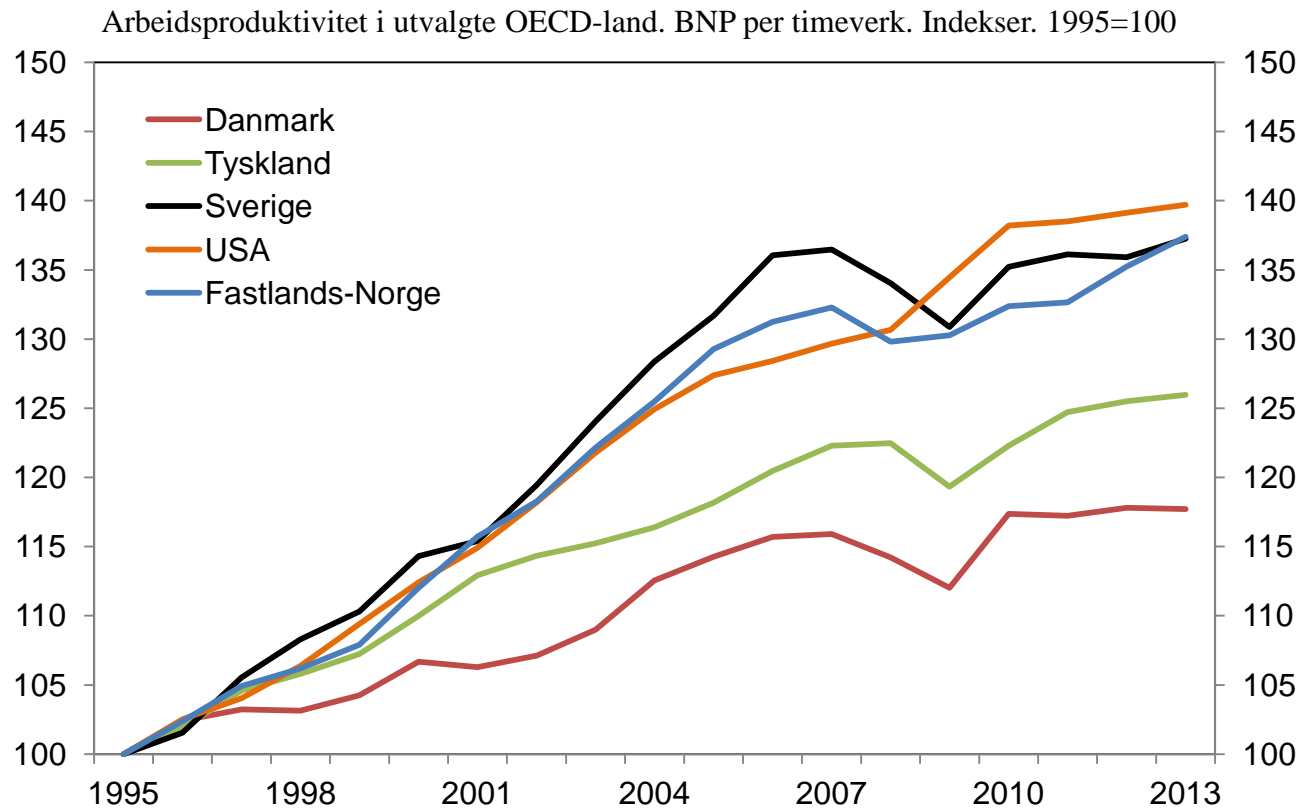
Kilde: Bergeaud, Cette og Lecat (2014)

Svakere produktivetsvekst etter 2005

Kilde: Statistisk sentralbyrå

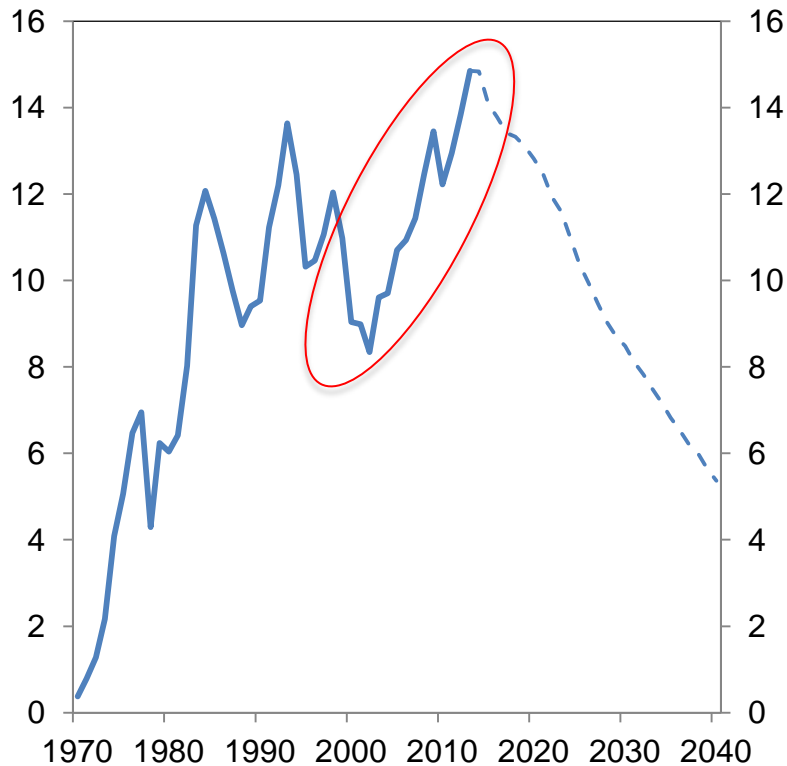
Utviklingen deles med andre land

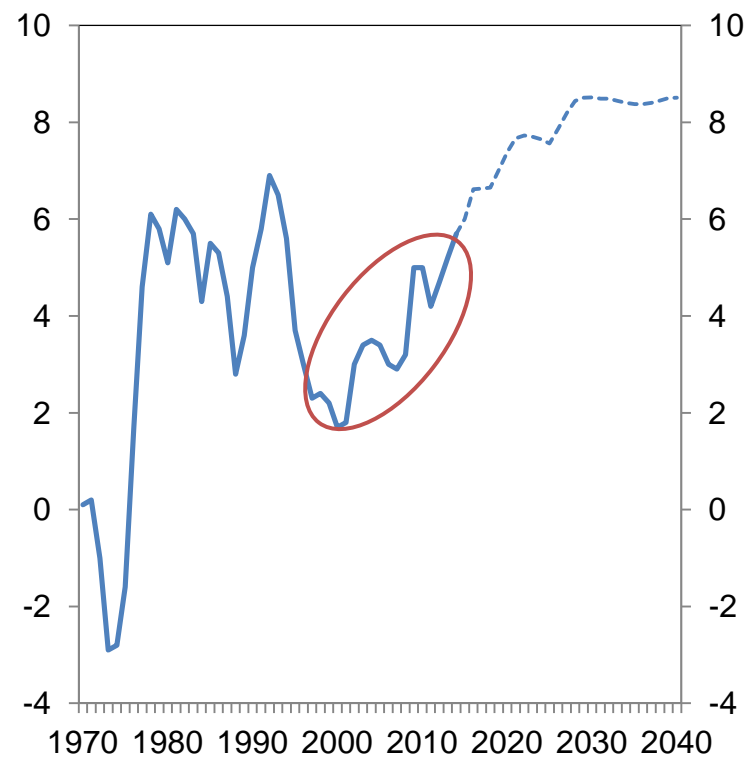
Kilde: OECD og Finansdepartementet

Har hatt sterke impulser fra olje og offentlige budsjetter

Etterspørsel fra olje- og gassvirksomheten
Prosent av BNP for Fastlands-Norge

Budsjettunderskudd som andel av trend
Prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge

Kilde: NOU 2013:13 Lønnsdannelsen og utfordringer for norsk økonomi.

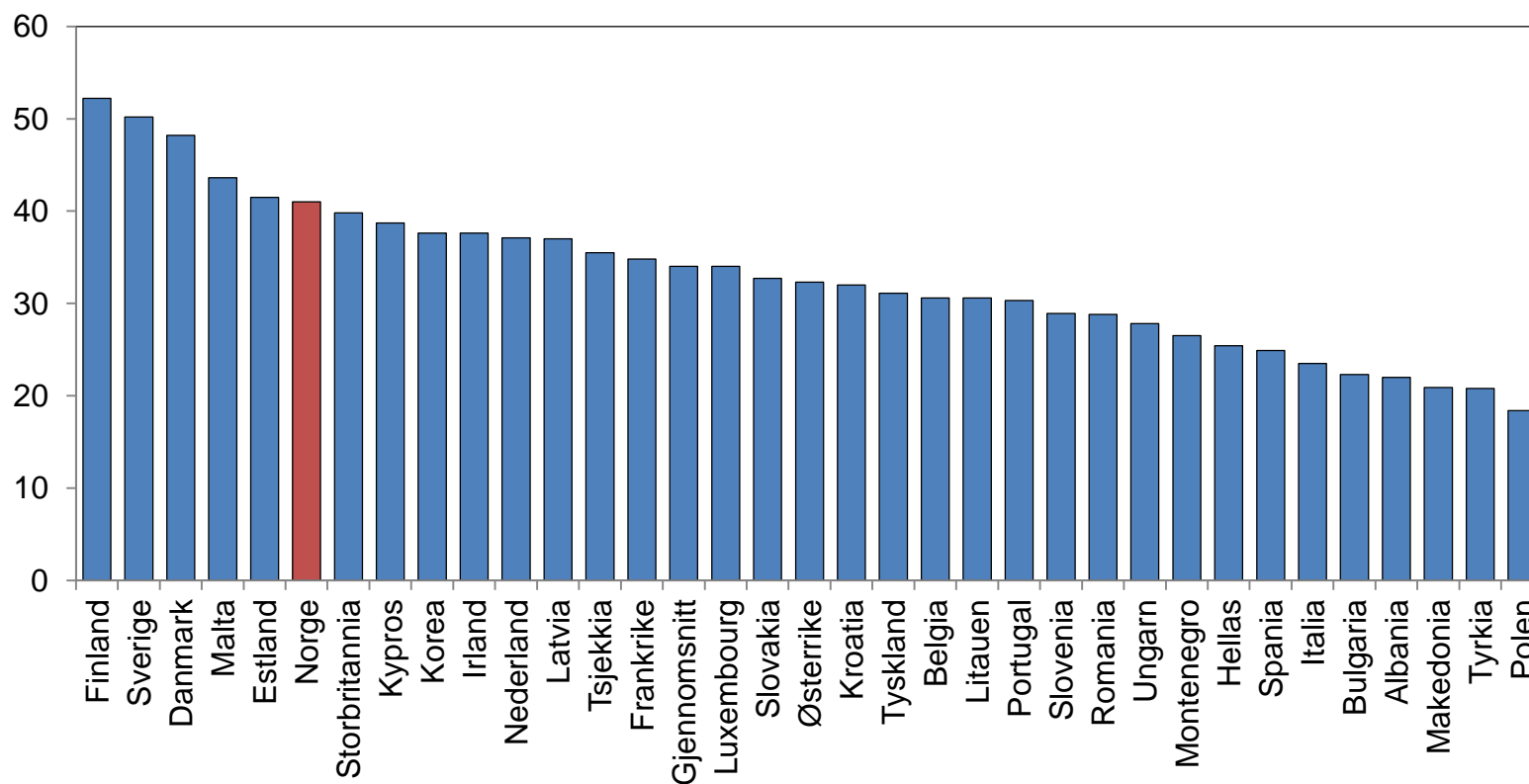

Godt utgangspunkt for omstillinger, men omstillinger er krevende

- Høyt velstandsnivå, oljefond på bok
- Partssamarbeid i arbeidslivet
- Stor omstillingsevne i næringslivet
- Høyt kunnskapsnivå
- Gode institusjoner
- Gode statsfinanser

Norske arbeidstagere er vant til omstilling

Andel av arbeidstakere som har rapportert substansiell restrukturering eller omorganisering de tre siste årene (2011). Prosent

Kilde: OECD.

Kommisjonens hovedpunkter

- Nye vekstmotorer etter oljeutbyggingen
- Må bygge på kompetanse og teknologi
- Næringspolitikk må fremme omstilling
- Bedre kunnskapsproduksjon og bedre utnyttelse av kunnskap
- Stort effektiviseringspotensial i offentlig sektor i forhold til beste praksis
- Offentlige investeringer med høyere produktivitet og bedre kostnadskontroll
- Politiske beslutningsprosesser for langsiktige resultater

Reformbehov: Næringsliv I

- Norge plasserer seg middels i OECD (innovasjon, nyetablering, utdanning, forskning), ikke godt nok for topp inntektsnivå over tid
- Liten kompleksitet, lite bedriftsspesifikk (immateriell) kunnskapskapital, lite privat eierskap
- Investering i digital infrastruktur og teknologisk læring fra utlandet
- Bedre kvalitet og kobling høyere utdanning – forskning – næringsliv

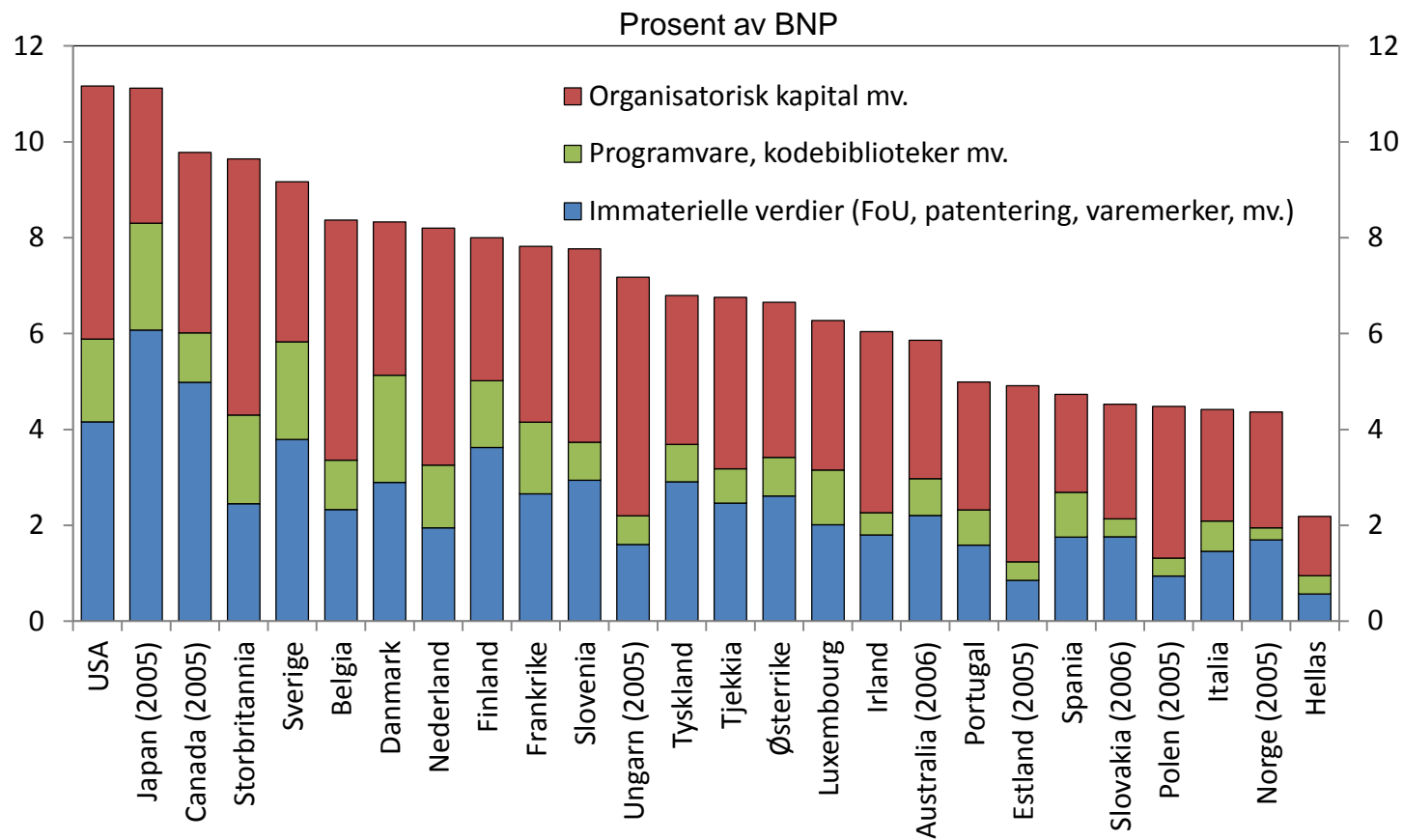
Reformbehov: Næringsliv II

- Stor variasjon i produktivitet utviklingen i privat tjenesteyting
- Høy produktivitetsvekst i varehandel, IKT og bank/finans
- Øvrig tjenesteyting har stått stille i 10 år
- Vurdere reguleringer opp mot produktivitet og åpnere konkurranse
- Må over på høyere kompetanse

Reformbehov: Næringspolitikk

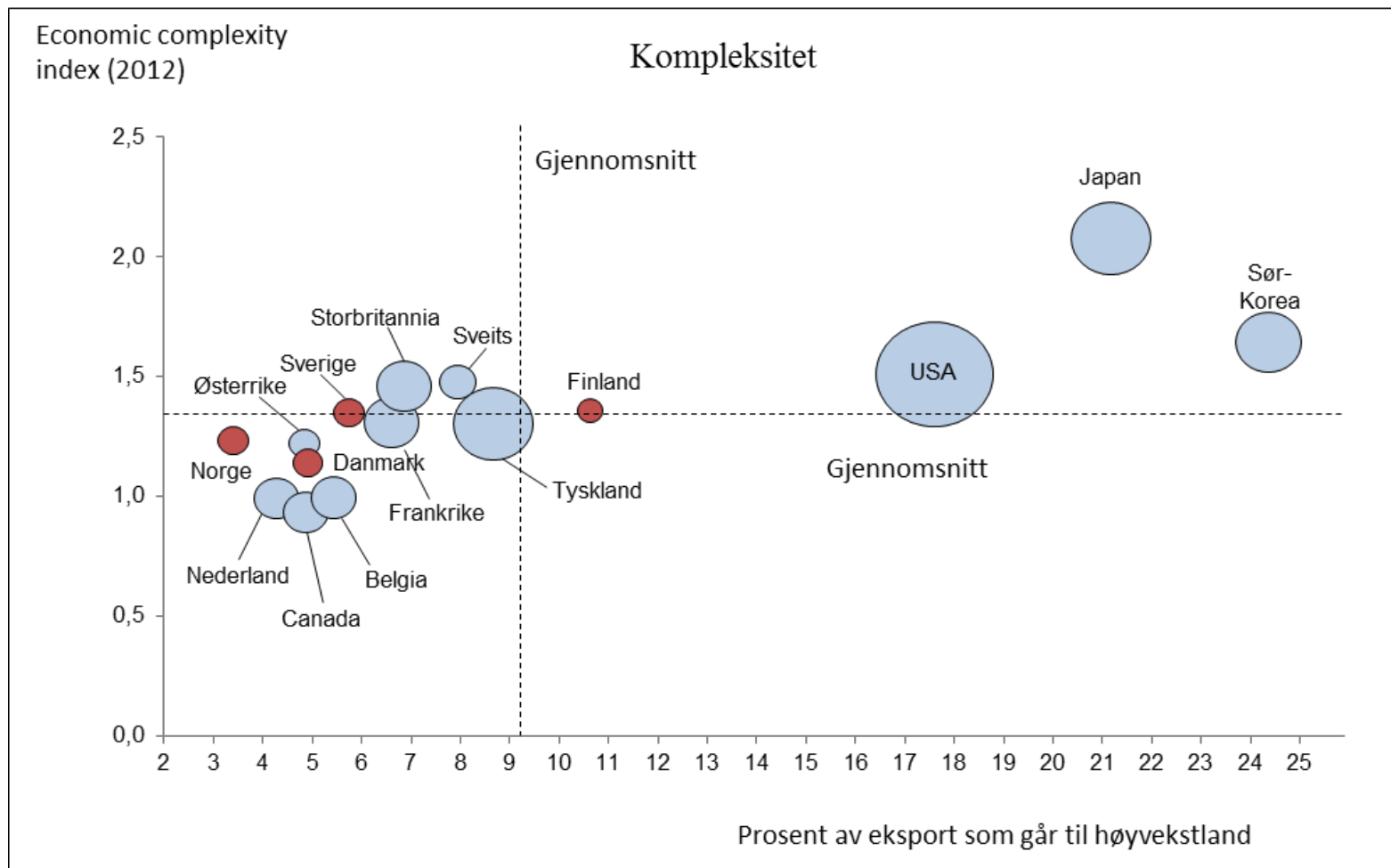
- Effektiviseringspotensial i landbruk og matindustri, reguleringer hemmer fiskeri
- Kostnadsdrivende reguleringer, mange klageinstanser, mange pålegg, eks bygg
- Bedre bruk av arbeidskraften og arbeidstidsordninger, særlig i helse, politi, skole og oljesektor
- Klimapolitikk gjennomføres med effektivitet, lik kostnad for reduksjon av utslipp mellom næringer

Lave investeringer i immateriell kapital

Kilde: OECD.

Er norsk økonomi kompleks nok?

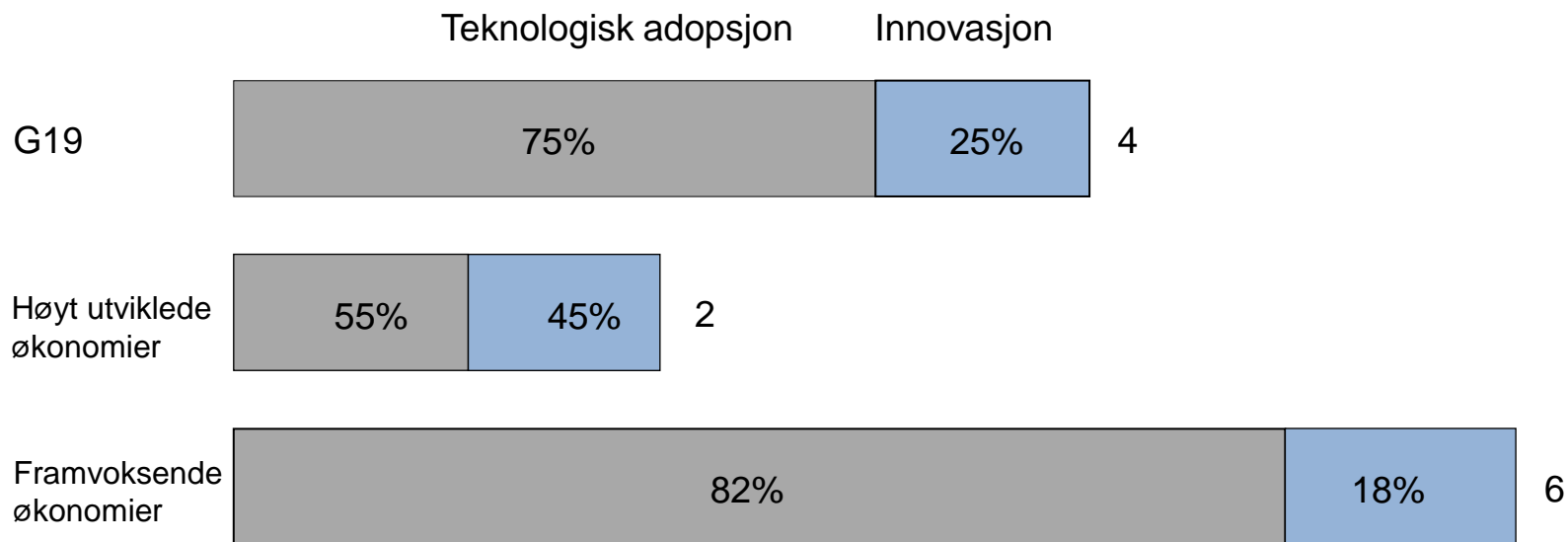

Kilde: Center of International Development (CID) ved Harvard University.

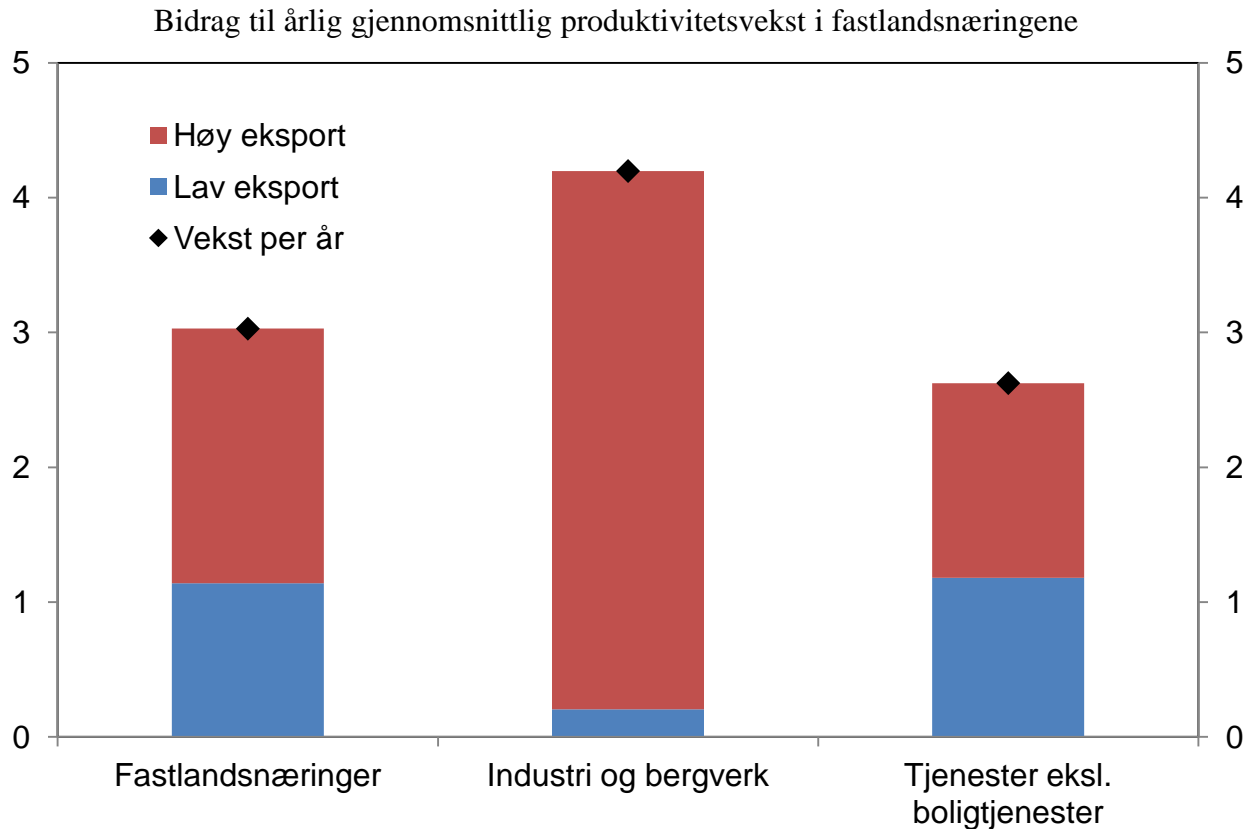
Mesteparten av produktivetsveksten skjer gjennom teknologisk adopsjon

Potensial for årlig produktivetsvekst. Prosent

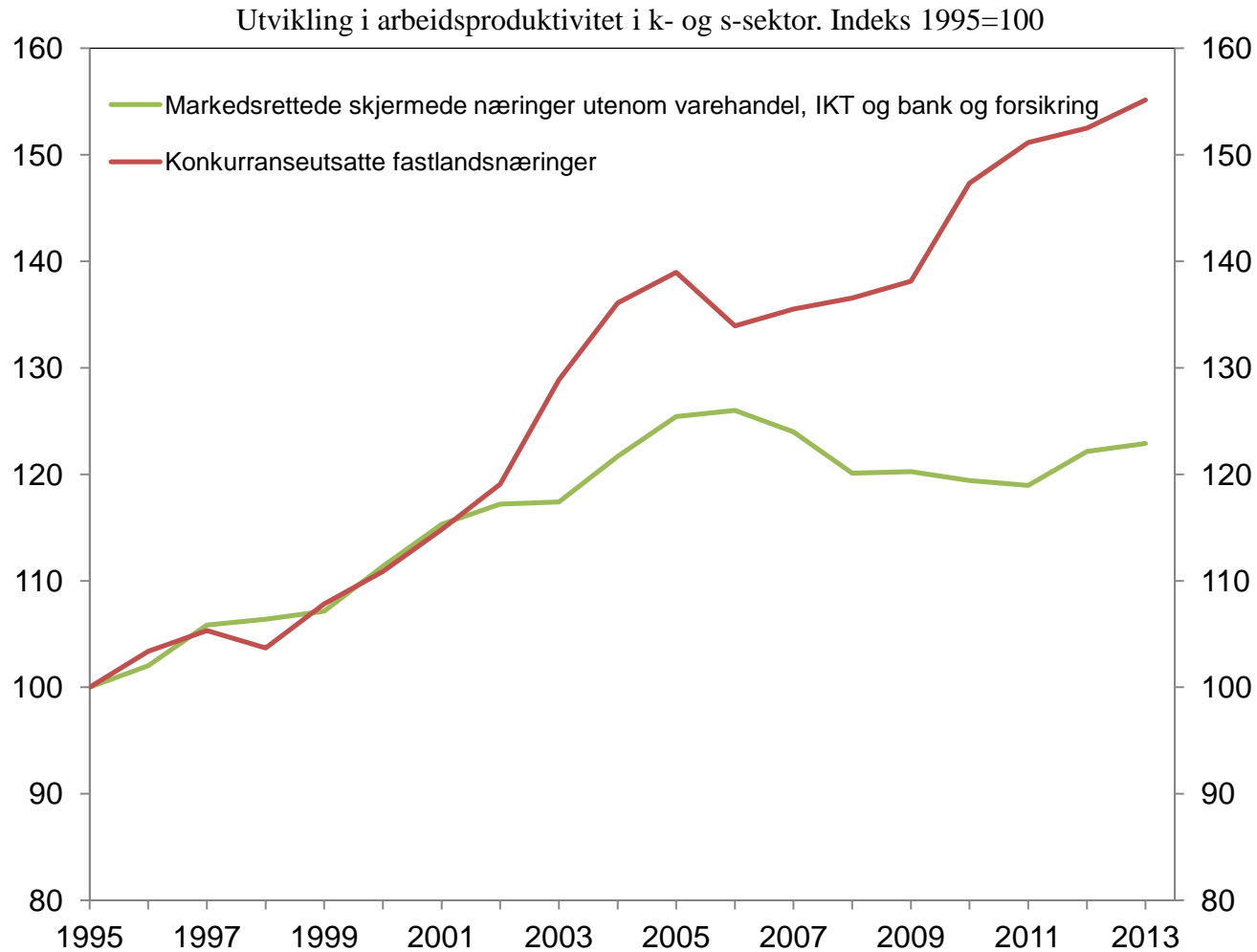
Kilde: McKinsey.

Høyere bidrag til produktivitetsvekst i foretak med høy eksport

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

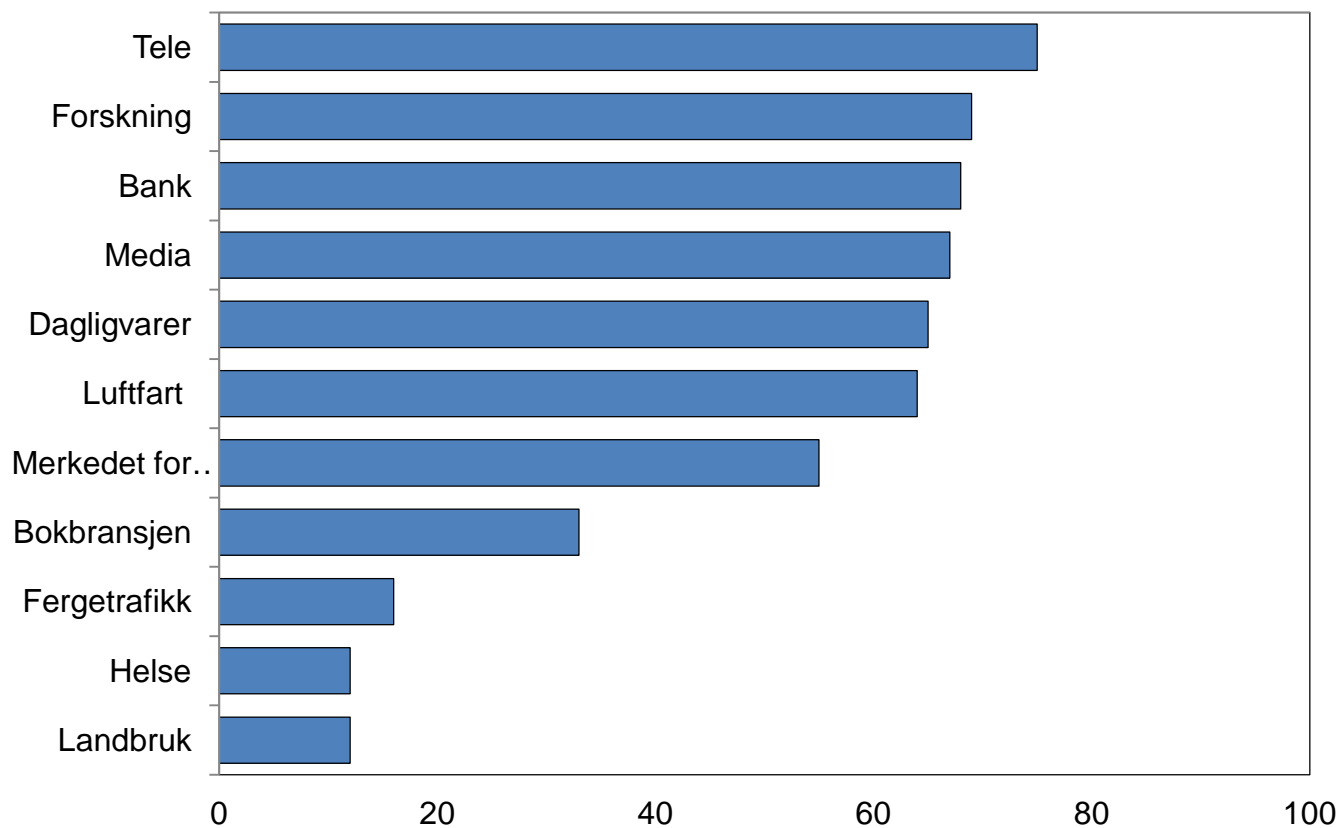
Lav produktivetsvekst i mange tjenesteenæringer

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Svak konkurranse i mange næringer

Profesjonelle målgruppers opplevelse av i hvilken grad det er reell konkurranse i ulike markeder (2008)

Kilde: Konkurransetilsynet.

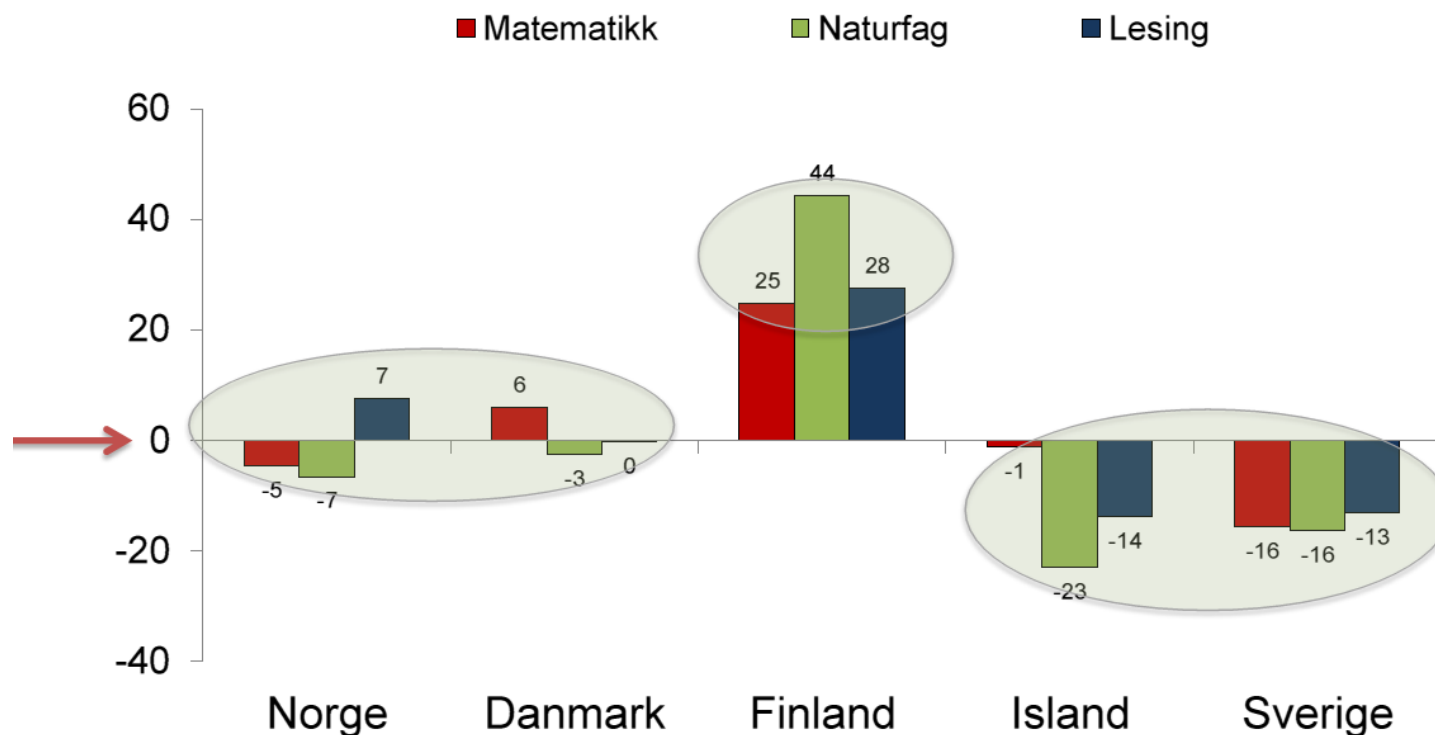
Reformbehov: Kunnskap

- Svake resultater i grunnskolen, stort frafall i videregående og høyere utdanning
- Vi må løfte kunnskapsutviklingen for de store gruppene i utdanningssystemet, økte ferdigheter, læreplasser i yrkesfagene
- Sterkere organisering og ledelse av skolen, åpnere arbeidsmarked for lærere
- Begrense insentiver til kvantitet, bedre sikring av kvalitet, større institusjonsansvar og større institusjoner i høyere utdanning
- Mer åpen konkurranse om forskningsmidler og mindre politisk overstyring

Svake resultater til tross for høy ressursbruk

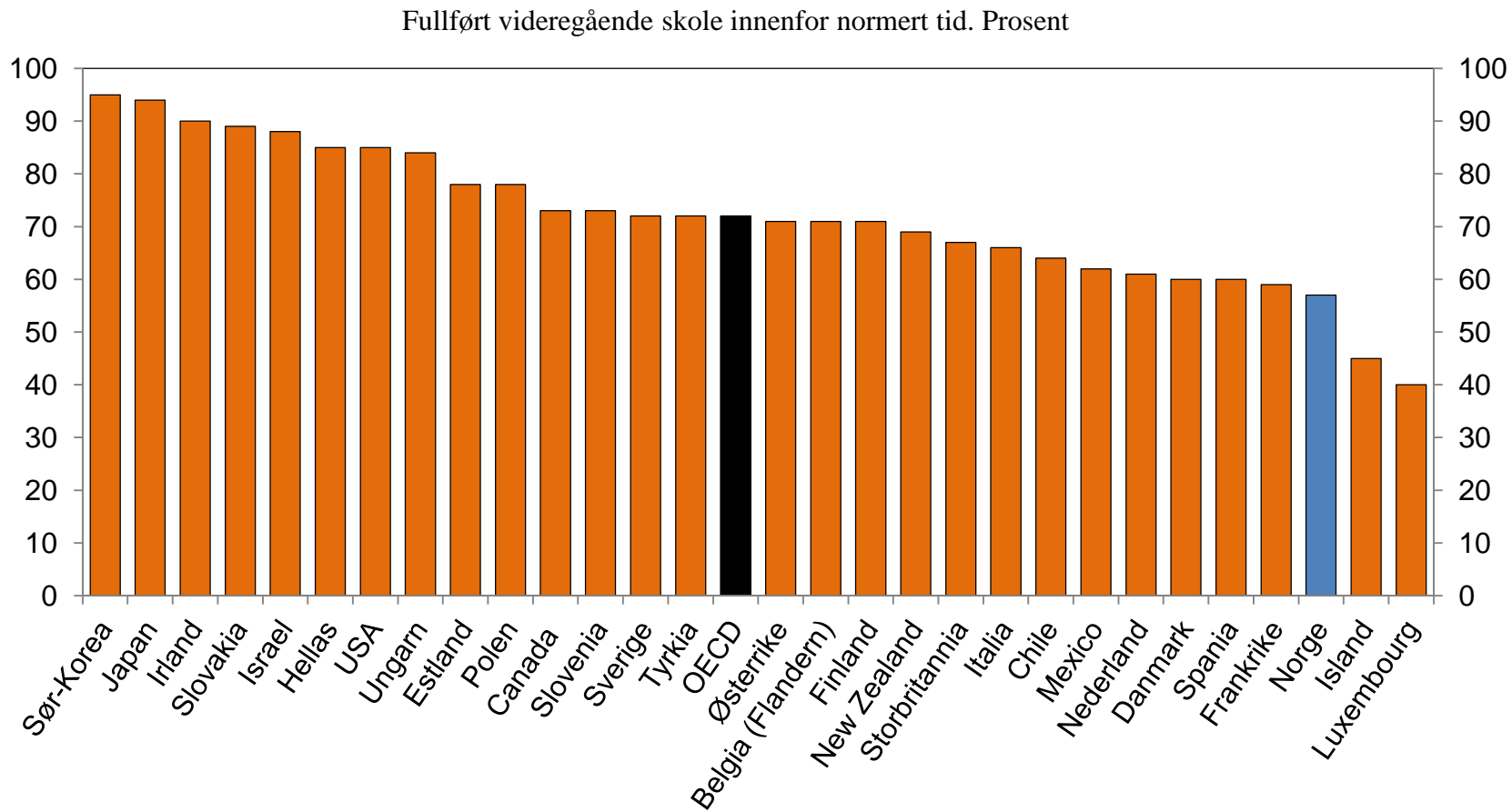
Prestasjoner i et nordisk perspektiv

Skår for de nordiske landene i poeng over eller under OECD-gjennomsnittet

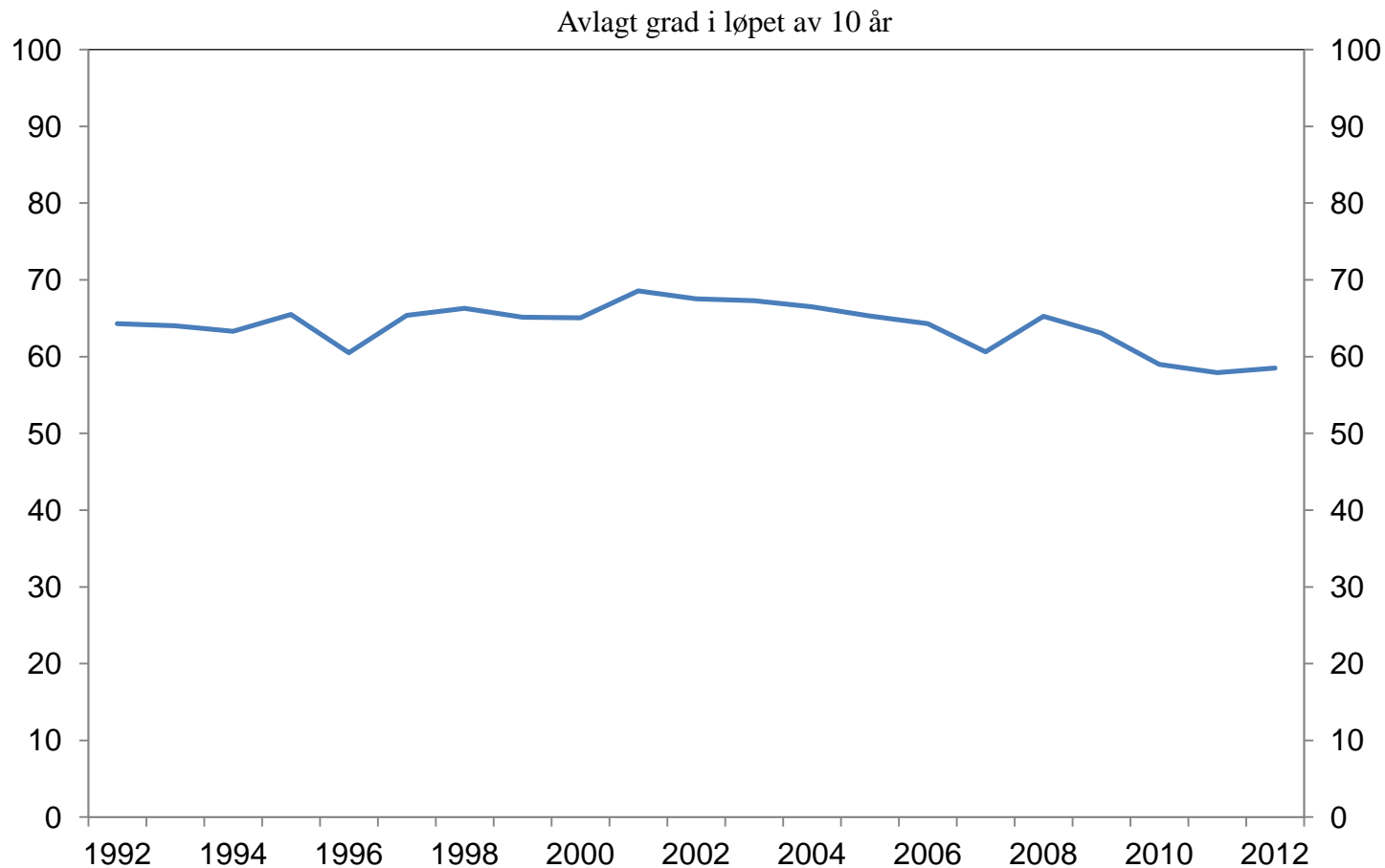
Kilde: OECD.

Bekymringsfull lav fullføring i VGS

Kilde: OECD.

Bekymringsfull lav fullføring i UH-sektoren

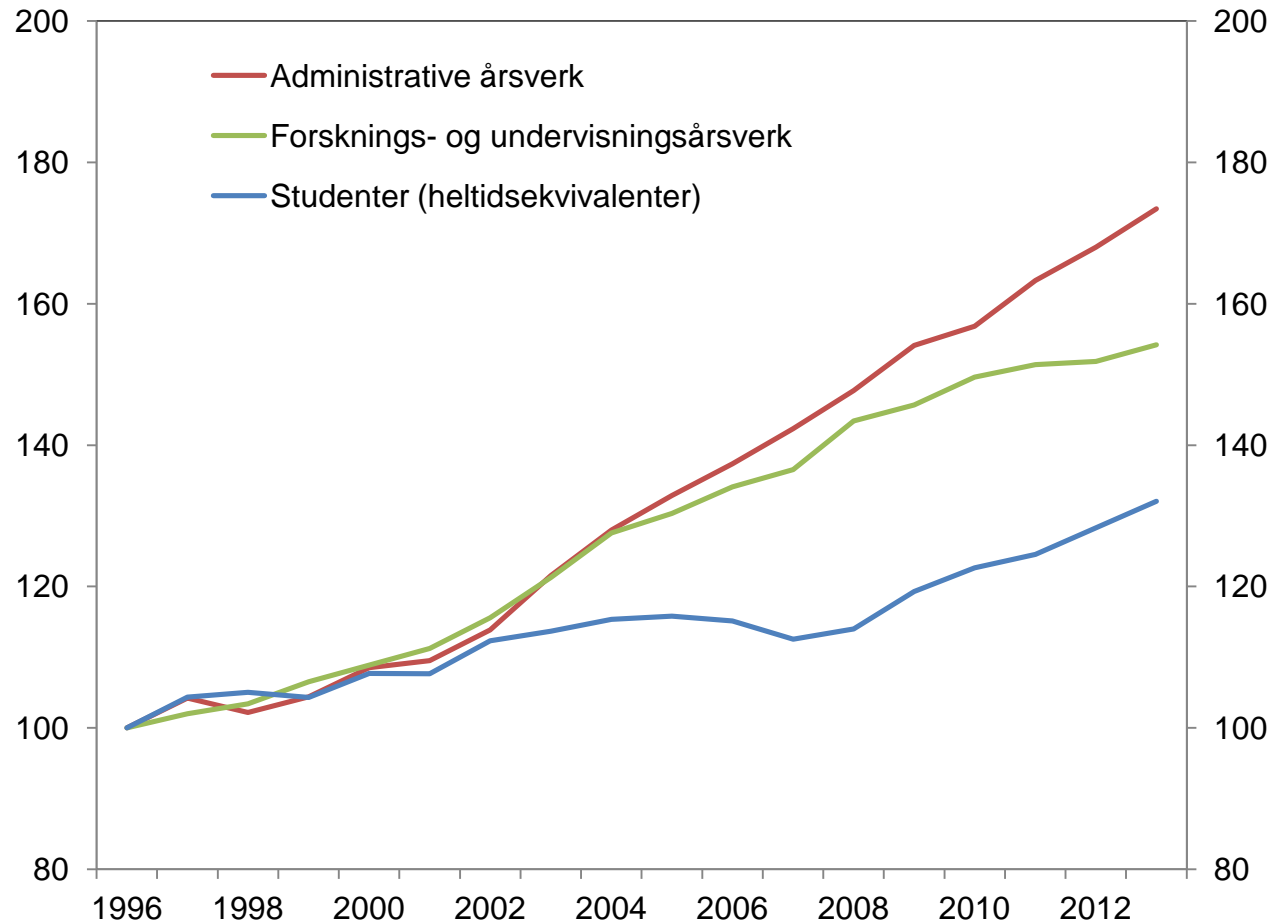

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

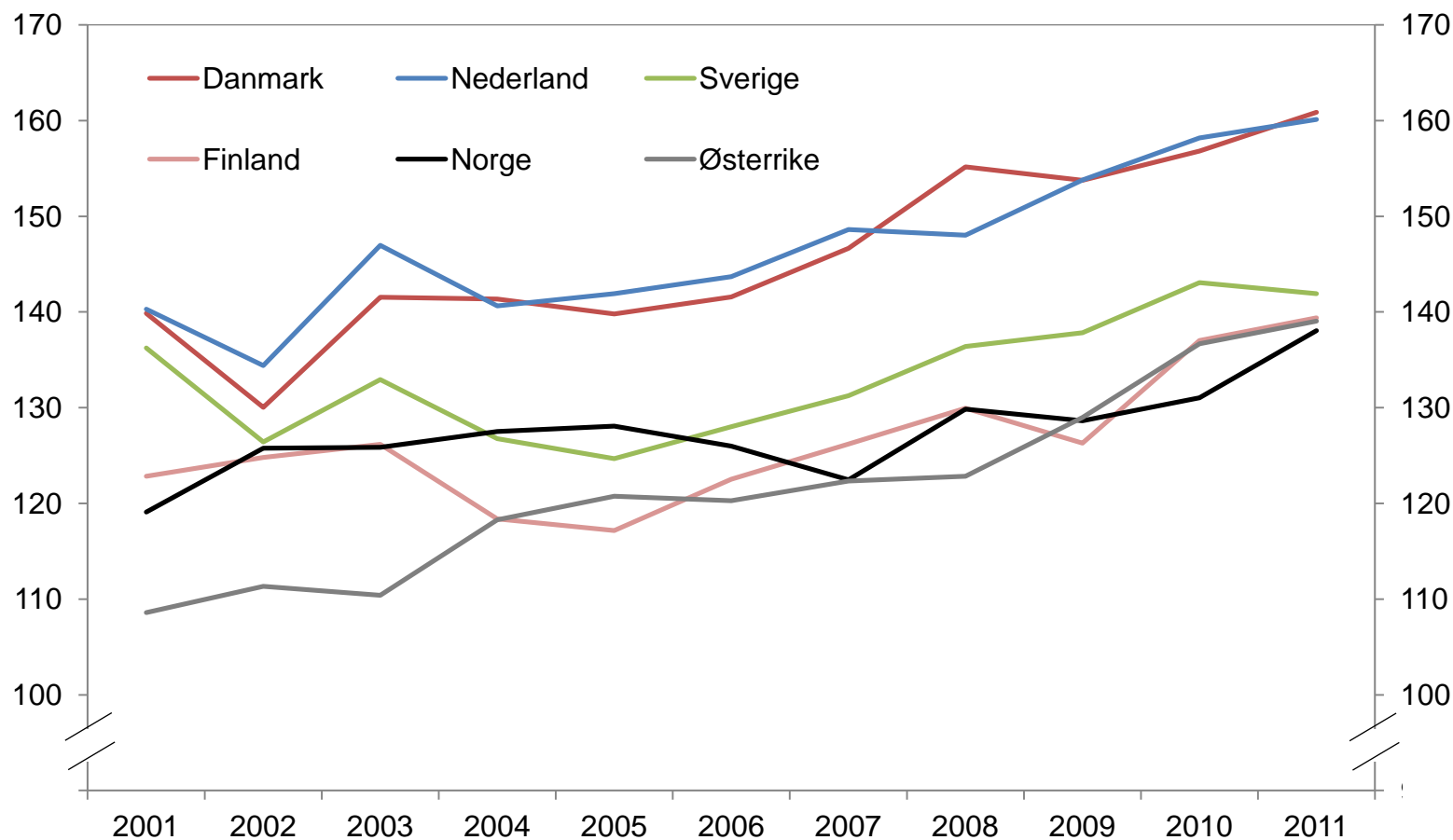
Vekst i kvantitet, men hva med kvalitet?

Vekst i faglig og administrativt personale
i UH-sektoren (1996=100)

Kilde: Database for statistikk om høyere utdanning.

Forskningsproduksjon i underkant av andre land målt etter antall siteringer

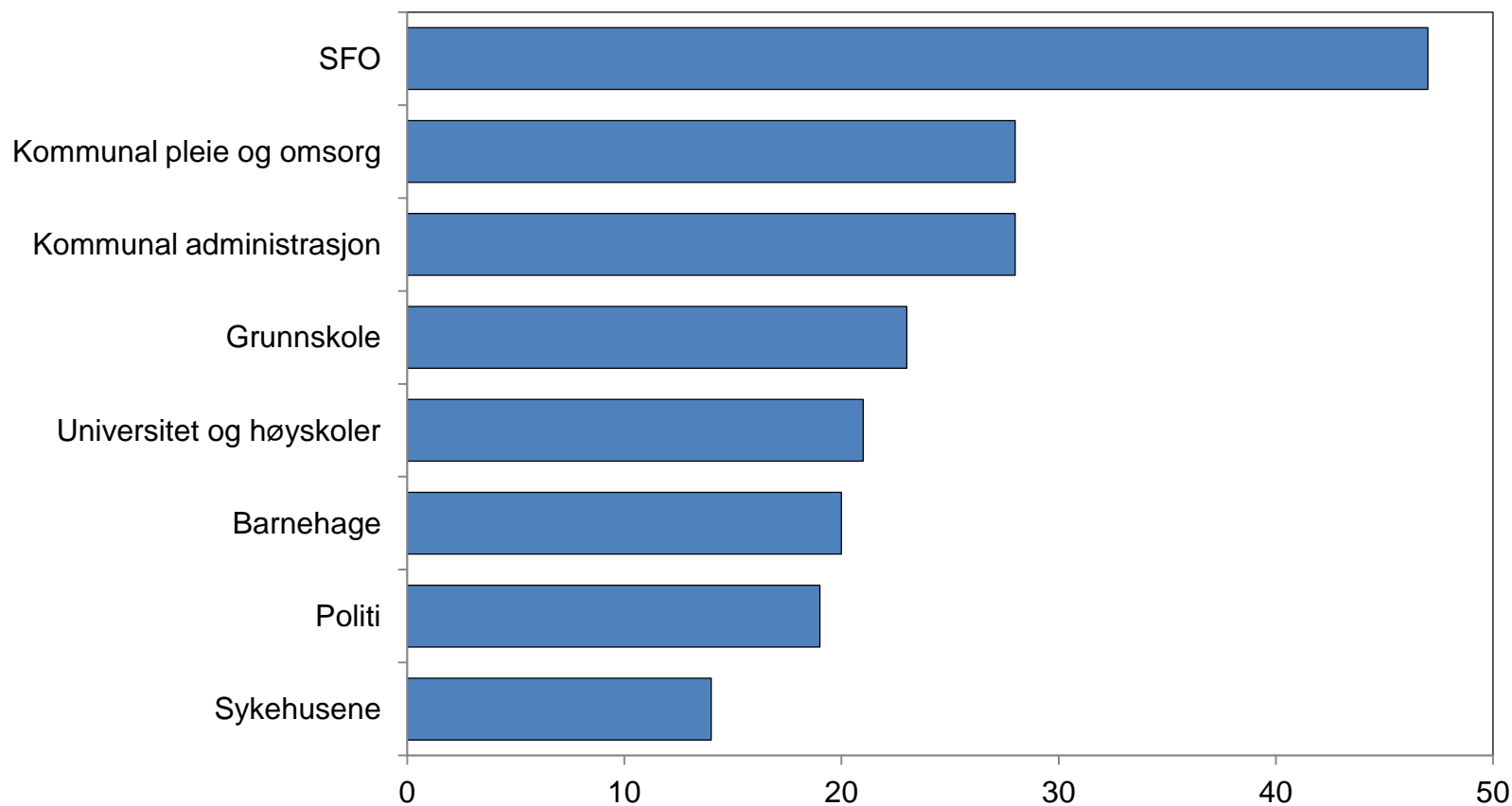
Kilde: NIFU

Reformbehov: Offentlig sektor

- Internasjonale sammenligninger viser stor ressursbruk uten bedre resultater
- Store forskjeller, ta ut effektiviseringspotensialet, sats på 'beste praksis'
- Styringsproblem og strukturproblem
- For mange gode intensjoner, mer tydelige mål, mer fristilling med ansvar
- Mer systematisk bruk av digital kommunikasjon og moderne teknologi, inkl. velferdsteknologi
- Kommunereform og sterkere regionbyer

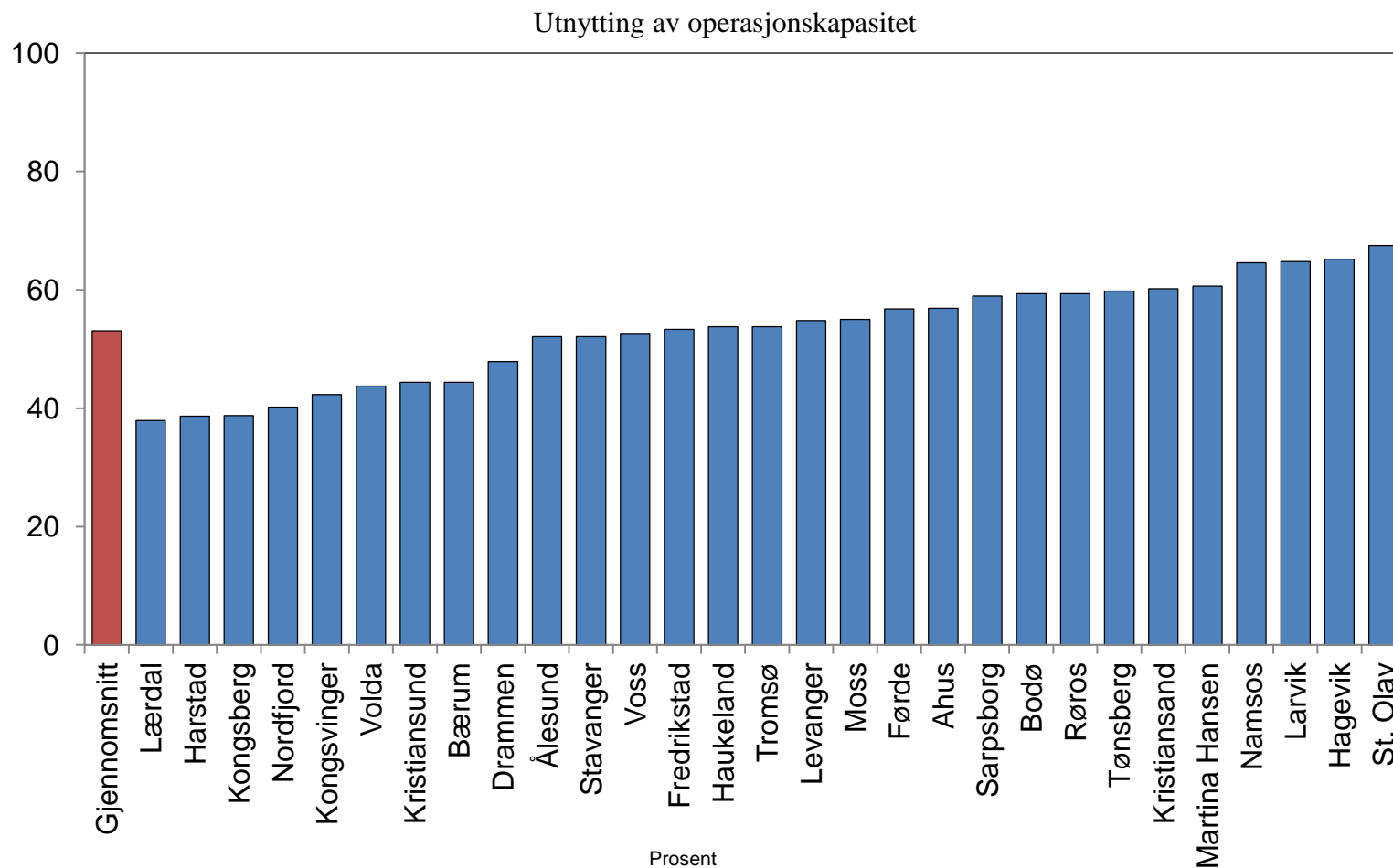
Betydelig effektiviseringspotensial i offentlig sektor

Potensial for effektivisering basert på DEA-metode. Prosent

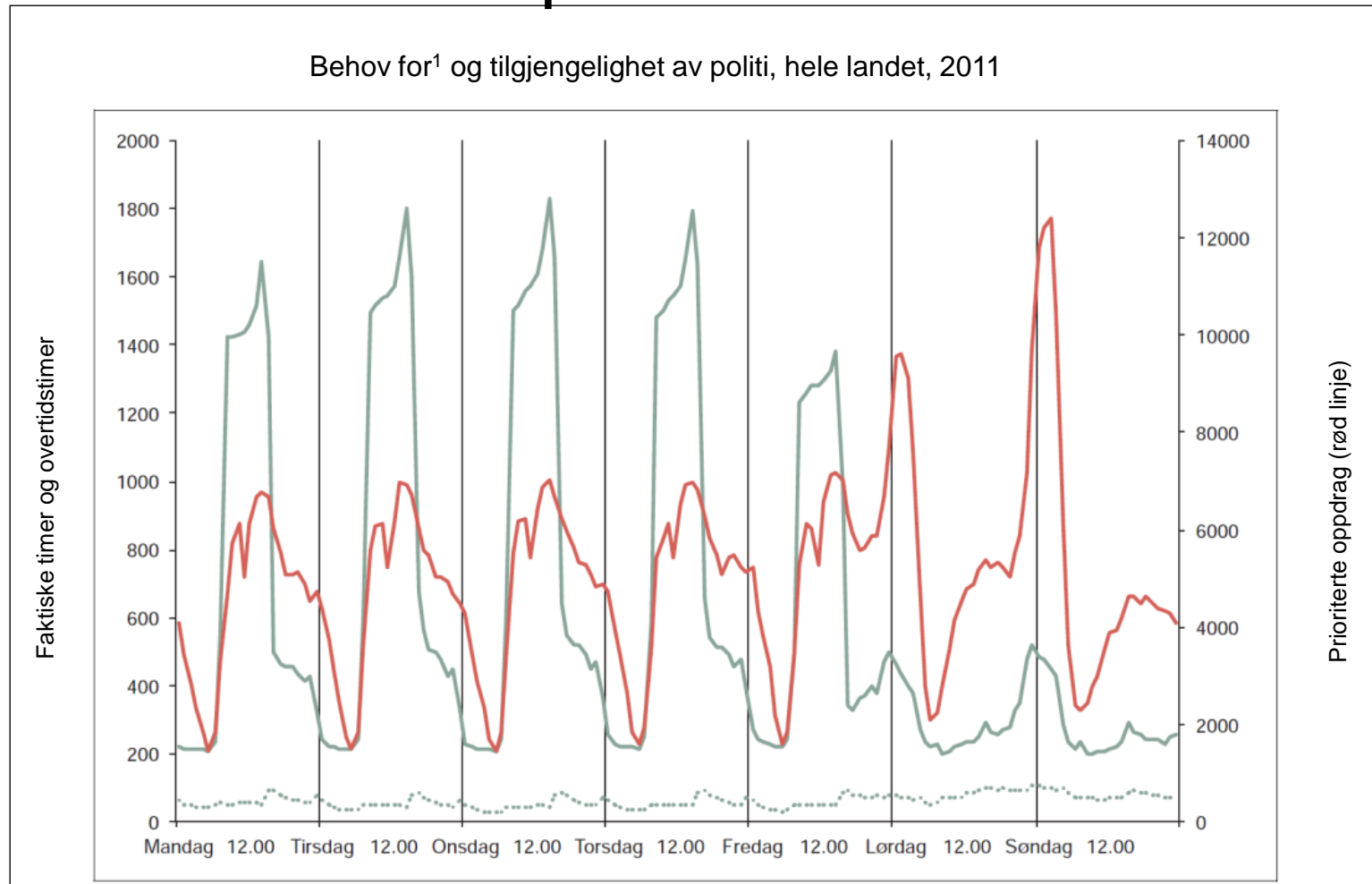
Kilder: Diverse DEA-analyser.

Store forskjeller mellom institusjoner

Kilder: Sykehusenes operasjonsplanleggingssystemer/Riksrevisjonen.

Rigide vakt- og turnusordninger hemmer produktiviteten

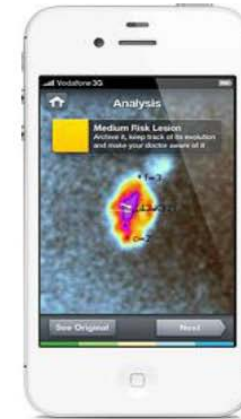

1 Antall prioriterte politioppdrag

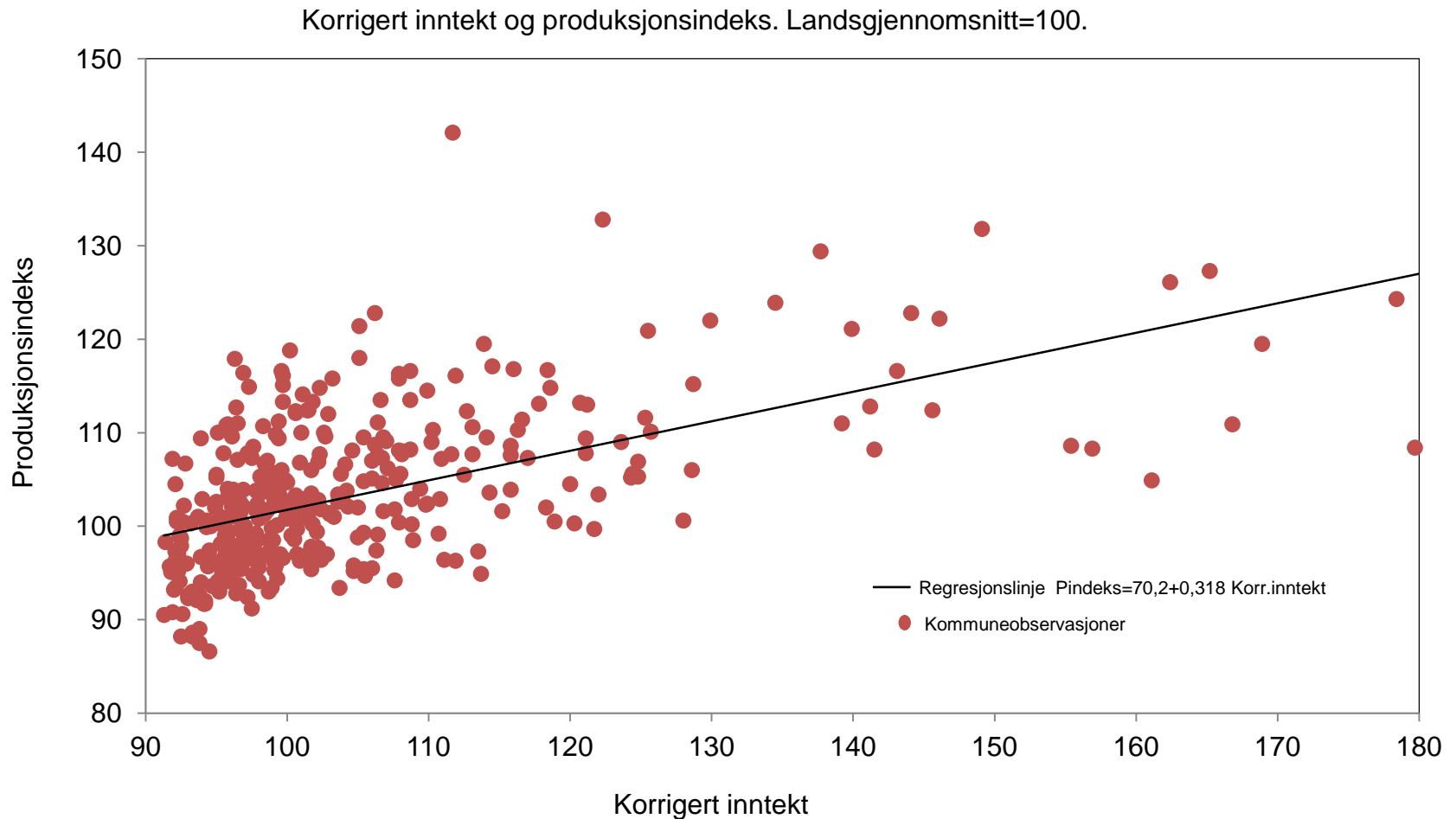
Kilde: 22. juli-kommisjonen.

Stort potensiale for økt bruk av IKT i offentlig sektor

► Legekontoret hjem til folk?

Store forskjeller i tjenestetilbudet i kommunene

Kilder: Borge (2014) og Kostra.

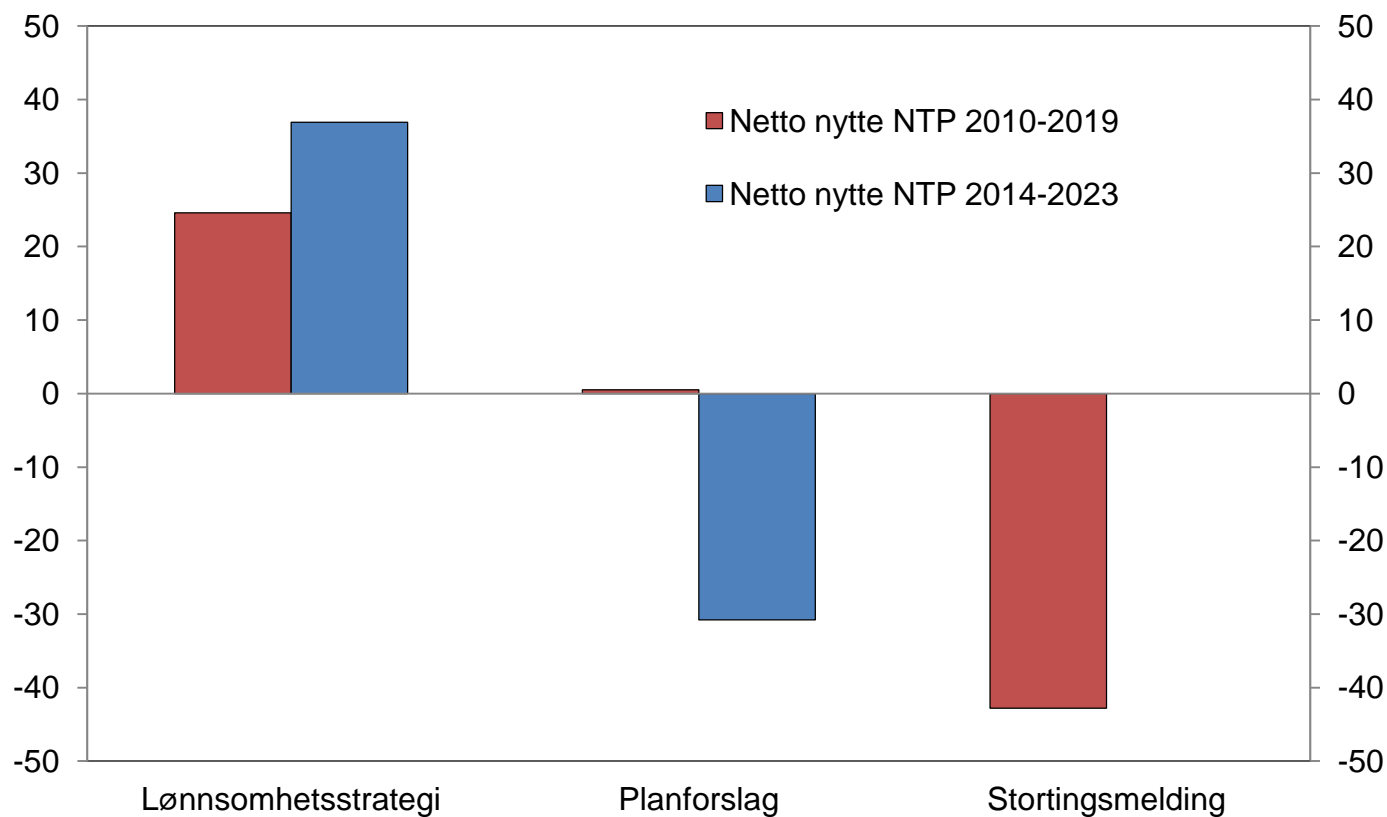

Reformbehov: Offentlige investeringer

- Store investeringer med lite produktivitet
- Kostnadsoverskridelser og kostnadsdrift på store prosjekter
- Koble prioriteringsansvar og finansieringsansvar
- Organisering av offentlige innkjøp
- Organisering av IKT prosjekter

Stor samfunnsøkonomisk gevinst av lønnsomme veiinvesteringer

Samfunnsøkonomisk netto nytte av veiinvesteringsprosjektene i NTP 2010-2019 og NTP 2014 -2023
Mrd. kroner

Kilde: Nasjonal Transportplan 2010-2019 og Nasjonal Transportplan 2014 - 2023.

Kostnaden ved veibygging er høye

	 	 	
Strekning	▪ Dal – Boksrud ¹	▪ Trelleborg - Vellinge	▪ Skejby - Skødstrup
Type vei	▪ 4-felts motorvei	▪ 4-felts motorvei	▪ 4-felts motorvei
Distanse	▪ 11,2 km	▪ 9,6 km	▪ 12,0 km
Veibredde	▪ 20,0 m	▪ 21,5 m	▪ 28,0 m
Antall broer	▪ 3	▪ 1	▪ 9
Antall tunneler	▪ 0	▪ 0	▪ 0
Trafikk	▪ 18000 biler per døgn	▪ 12000 biler per døgn	▪ 19000 biler per døgn
Start planlegging	▪ 2003	▪ 2006	▪ 2000
Vedtak	▪ 2007	▪ 2008	▪ 2002
Byggestart	▪ Oktober 2009	▪ Desember 2009	▪ Mars 2005
Åpnet	▪ November 2011 ¹	▪ November 2011	▪ September 2008
Totale omkostninger ²	▪ 940 mill. NOK ^{1,2}	▪ 500 mill. NOK ²	▪ 700 mill. NOK ²
Kostnad per km	▪ 84 mill. NOK/km²	▪ 52 mill. NOK/km²	▪ 58 mill. NOK/km²
Finansiering	▪ Bompenger, fullfinansiert gjennom lån til bompengeselskapet	▪ Statlig fullfinansiering	▪ Lokal fullfinansiering (amt/fylke)

Kilder: Statens Vegvesen, Trafikverket, Vejdirektoratet, McKinsey.

Fra 650 mill. til 5,5 mrd. kroner

Fra 800 mill. til 2,6 mrd. kroner

Fra 1 mrd. til 12,7 mrd. kroner

Reformbehov: Politikkens rolle

- Bedre beslutningsprosesser, bedre avveining av nytte mot finansiering
- Mer fornying, mindre bevaring
- Flytte oppmerksomhet fra bevilgninger til resultater
- Få kontroll med kostnadsnivå og overskridelser
- Langsiktige investeringer foran kortsiktige prosjekter

Kommisjonens videre arbeid

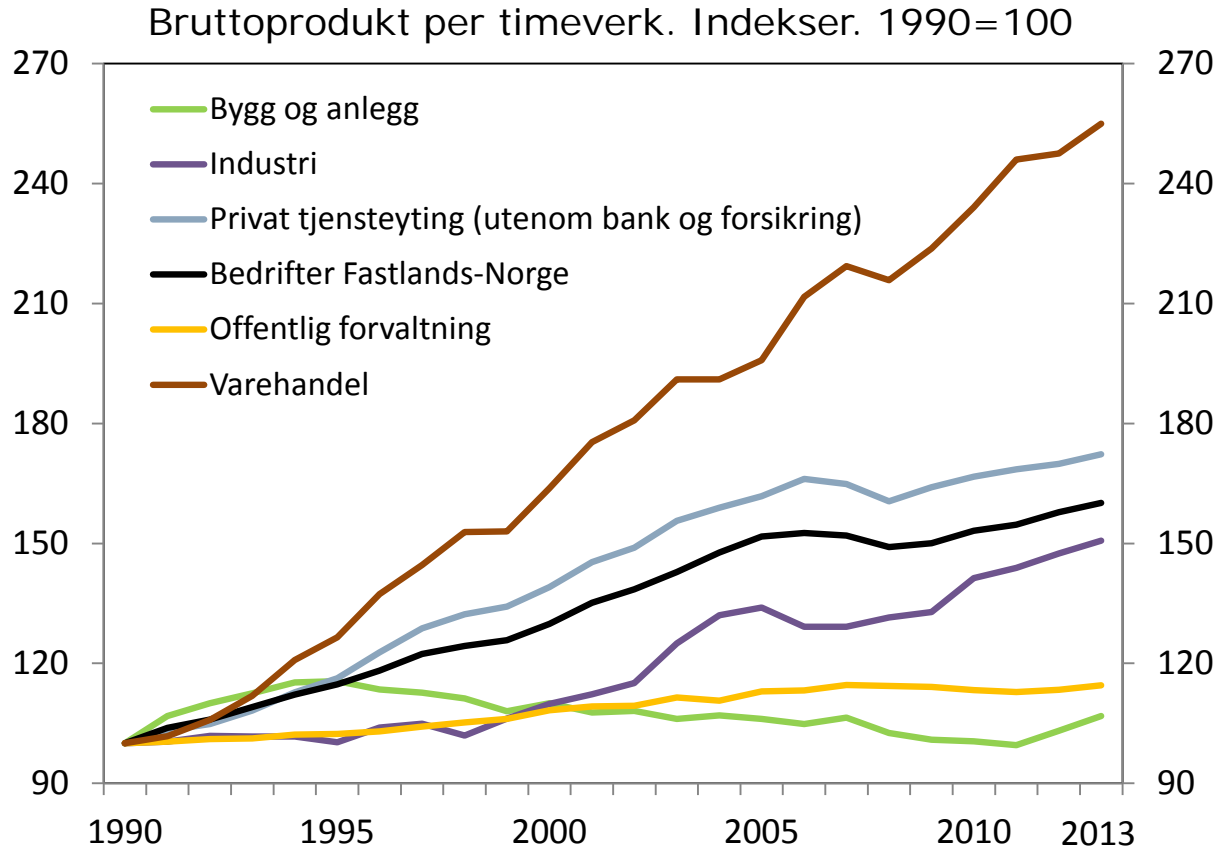
- Koblingen utdanning, forskning, teknologiutvikling og næringsliv
- Arbeidsmarked under omstilling, bedre bruk av arbeidskraften, polarisering (press mot fagkompetanse), åpent europeisk arbeidsmarked
- Mekanismer som sikrer fornyelse av offentlig sektor, insentiver til langsiktighet og teknologibruk

Ekstra

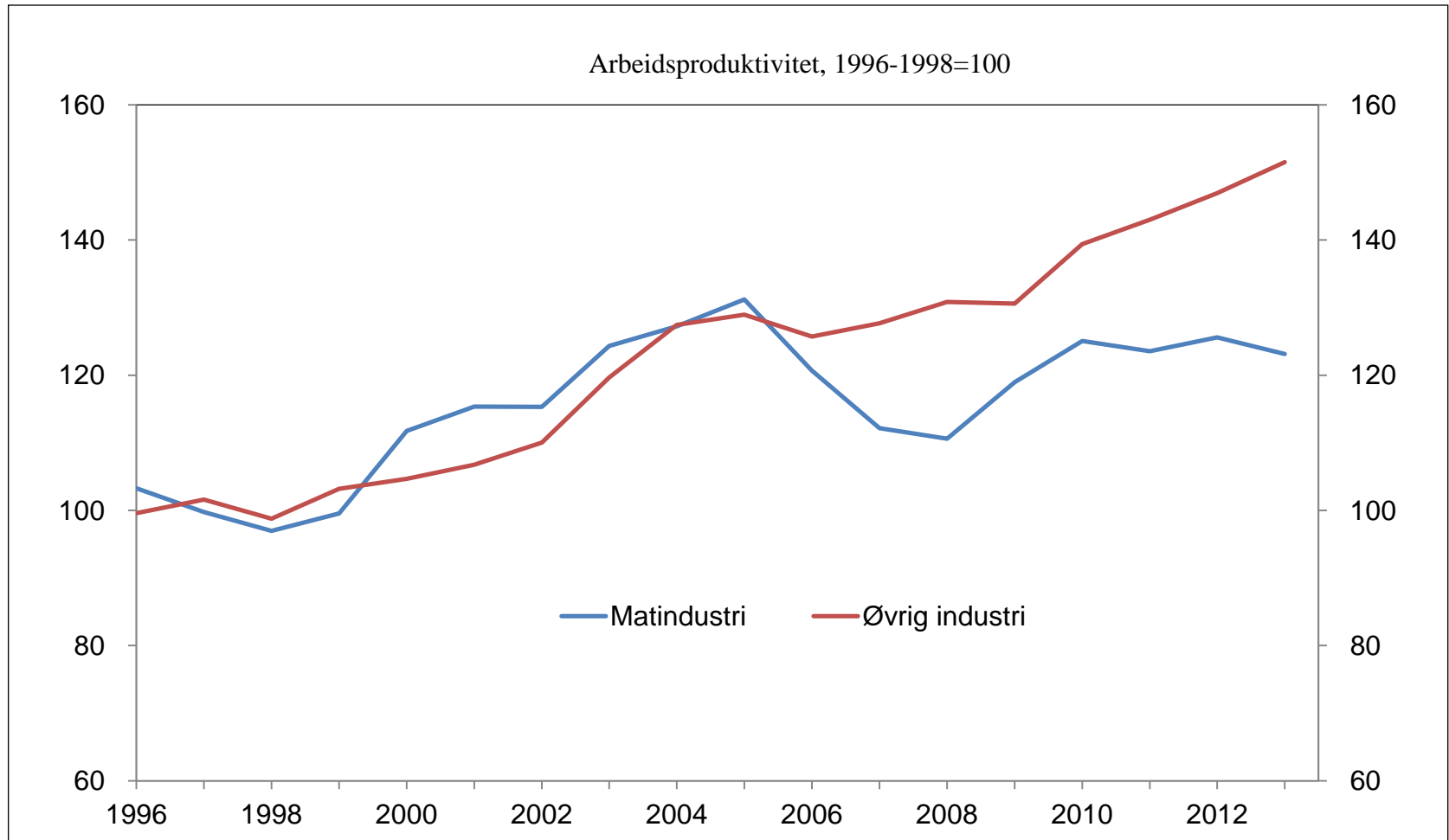
The image features a solid blue background. In the center, the word "Ekstra" is written in a white, sans-serif font. The bottom portion of the image is decorated with several wavy lines: a solid white line, a dotted white line, and a solid brown line, all curving across the width of the frame.

Store variasjoner mellom næringer

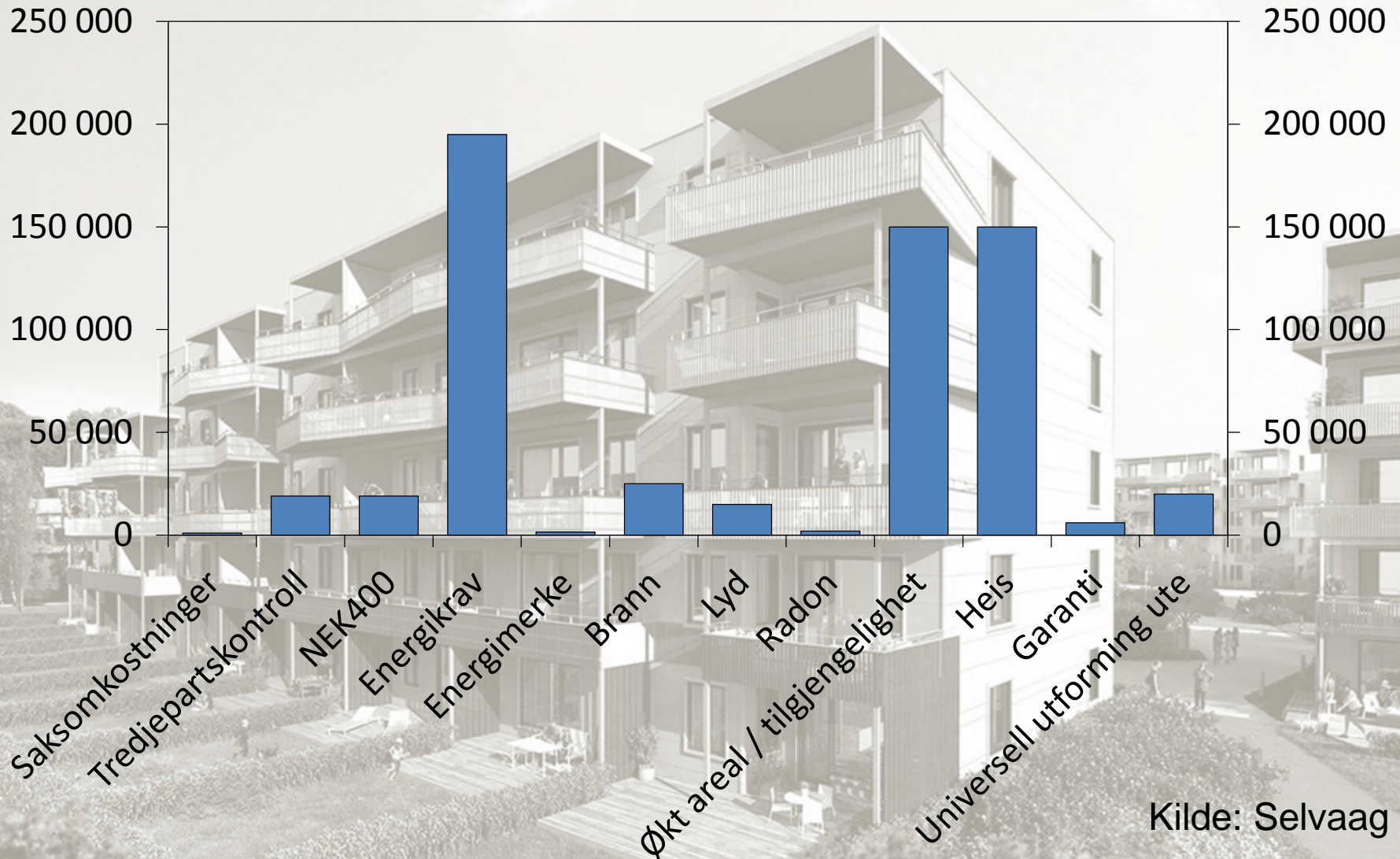

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Svak produktivitetsutvikling i matindustrien

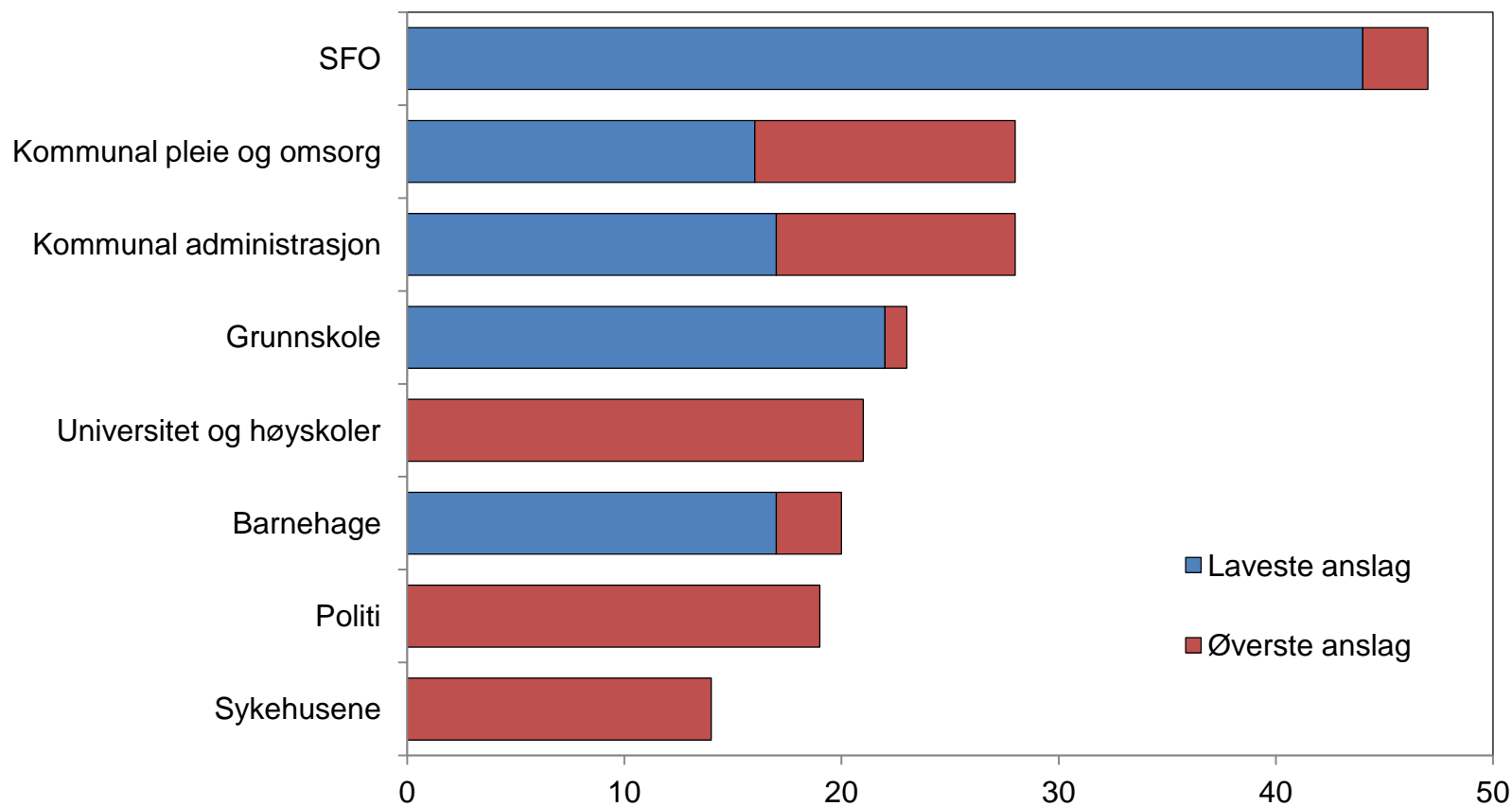
Ekstrakostnader for 65 kvm leilighet som følge av økte reguleringskrav (TEK97-TEK10)

Kilde: Selvaag

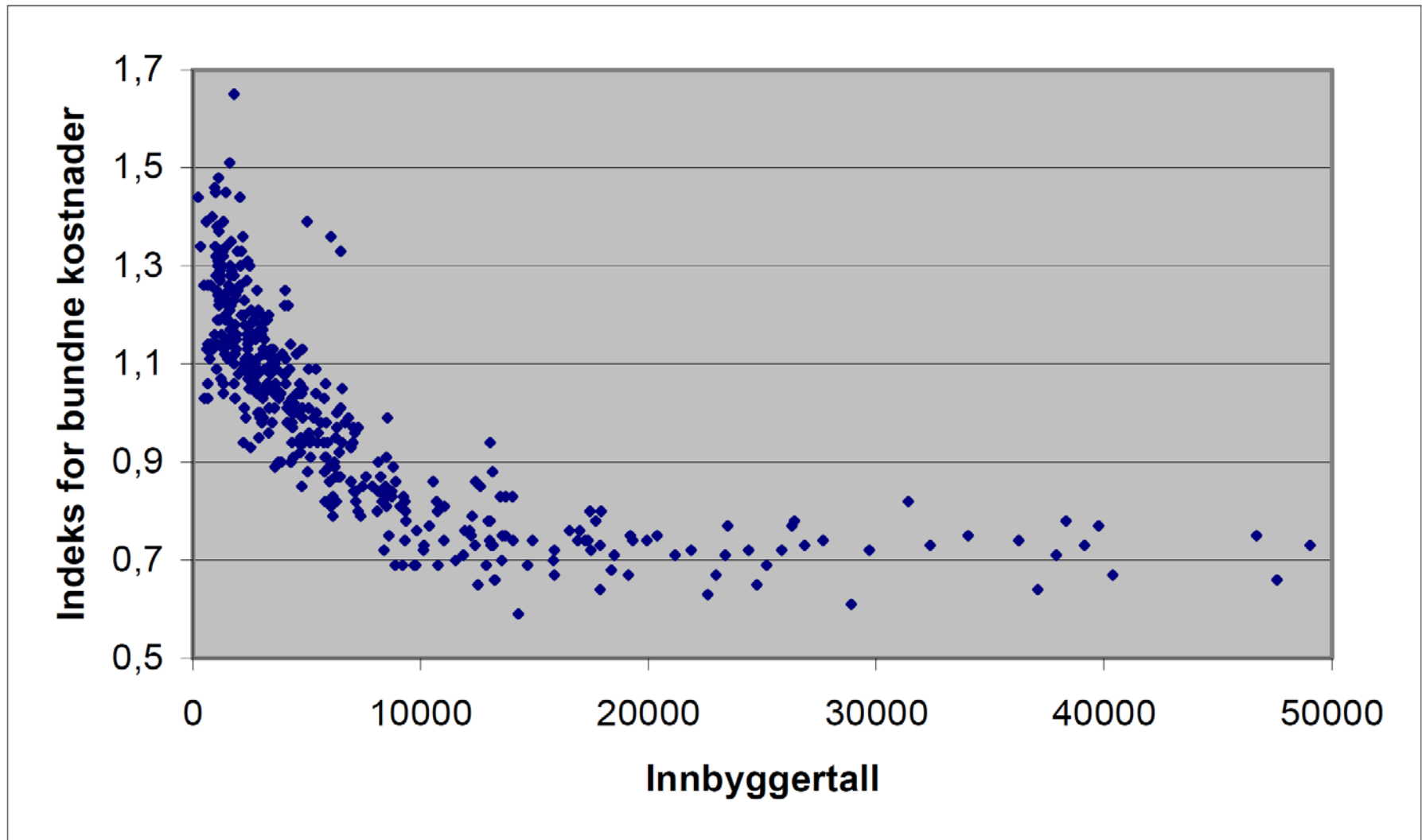
Betydelig effektiviseringspotensial i offentlig sektor

Potensial for effektivisering basert på DEA-metode. Prosent

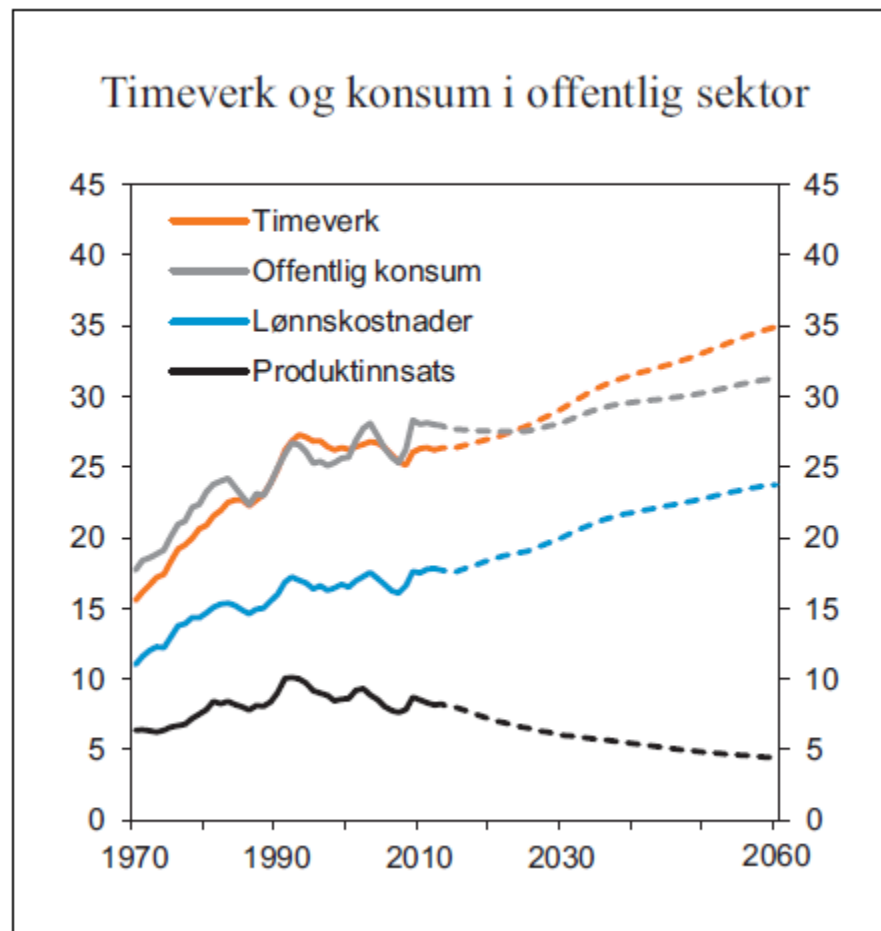
Kilder: Diverse DEA-analyser.

Betydelige effektiviseringsgevinster med større enheter i kommunene

Aldringen av befolkningen gir behov for økt sysselsetting i offentlig sektor

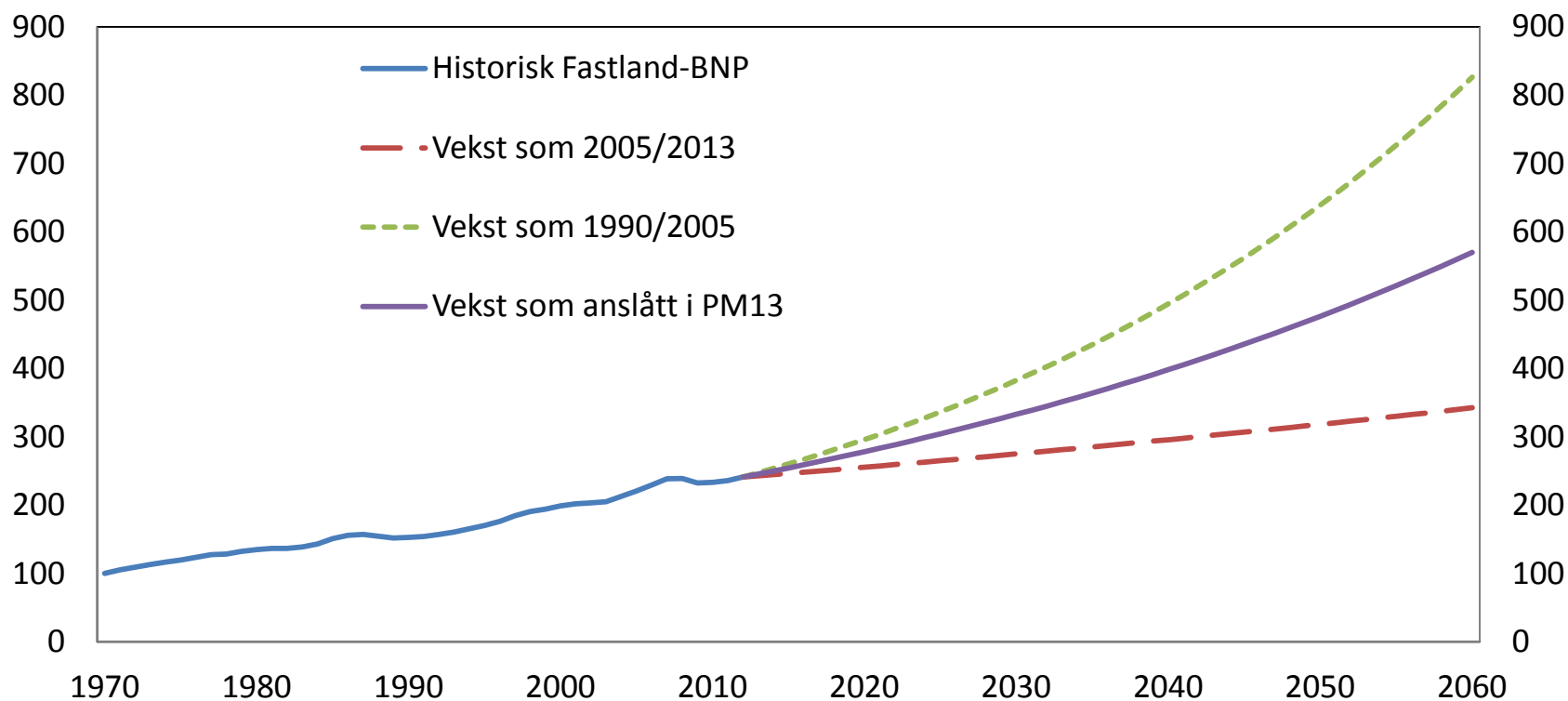
- Finansieringsbehovet blir betydelig
- Økt produktivitet vil hjelpe, særlig dersom den kommer i offentlig sektor

Kilder: Statistisk sentralbyrå og finansdepartementet

Produktivitetsveksten er avgjørende for vår fremtidige velferd

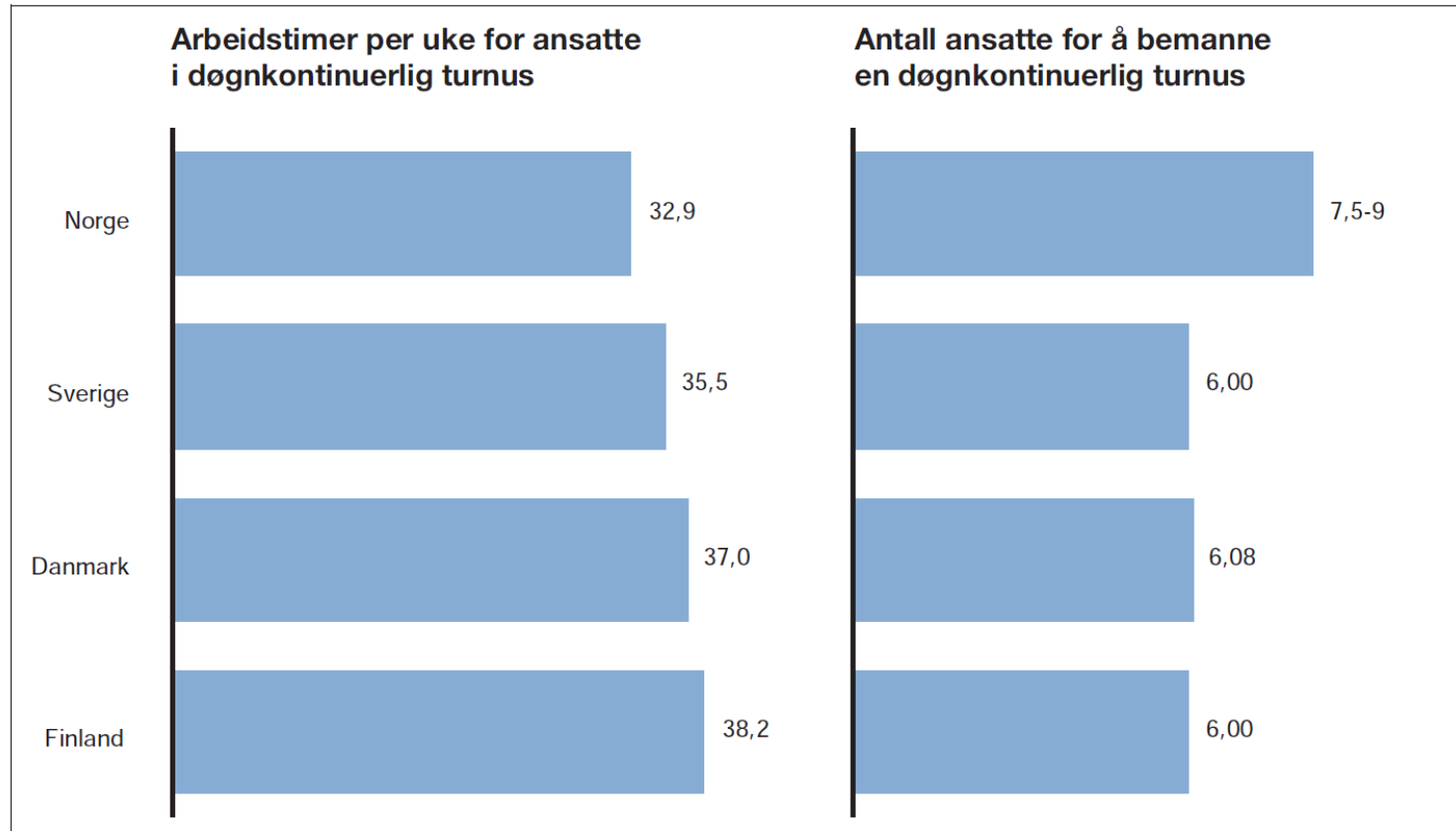
BNP Fastlands-Norge per innbygger ved ulik vekst i arbeidsproduktiviteten.¹
Faste priser. Indeks 1970 = 100

¹ Antall arbeidstimer per innbygger holdes uendret på 2012-nivå i alle de tre framskrivningene.

Dyrere å bemanne norske politienheter

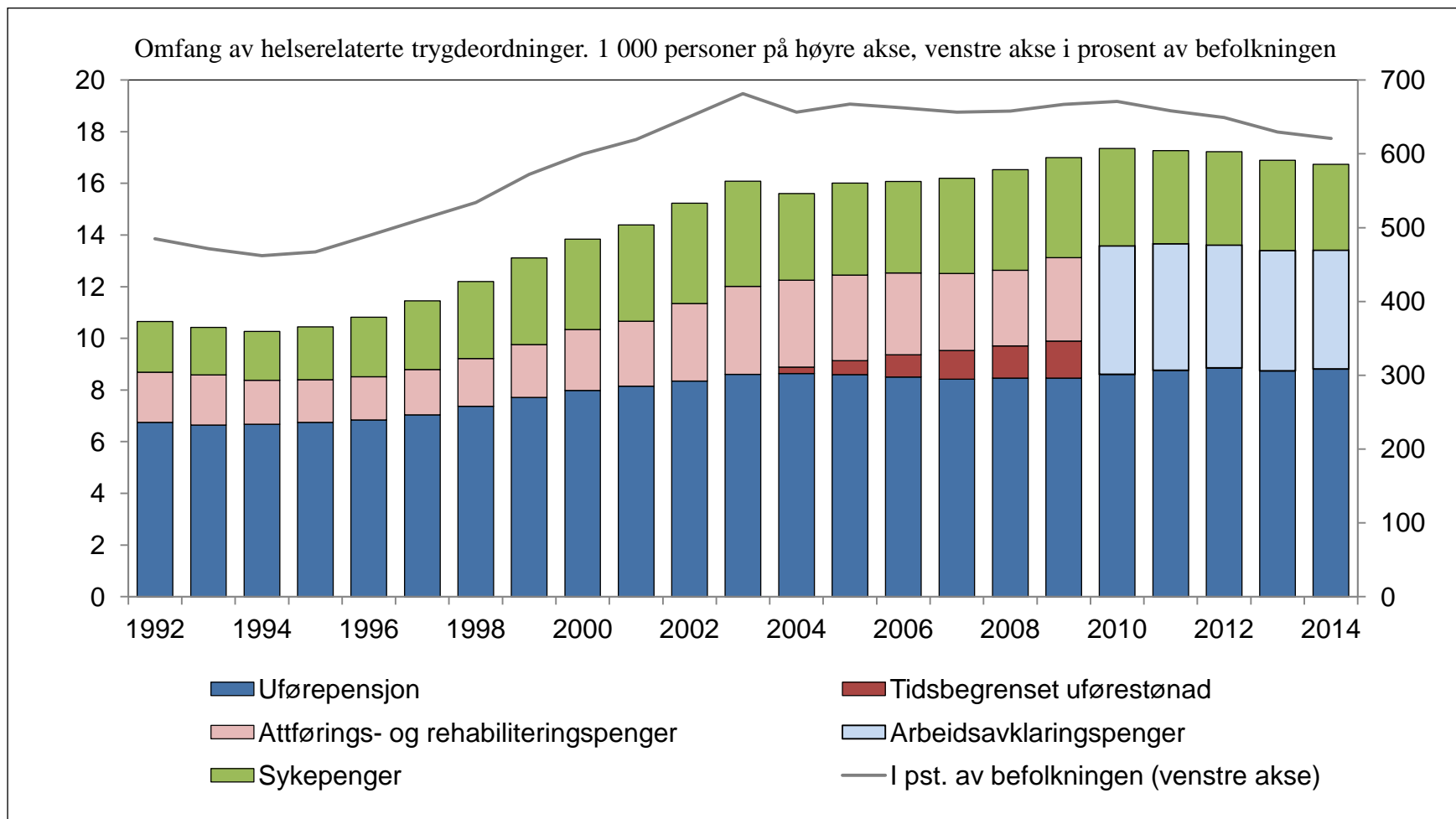
Figur 15.2 Timer arbeidet og antall ansatte for å bemanne en døgkontinuerlig turnus. Timer per uke. Antall ansatte.

Kilde: Politimyndigheter i Danmark, Finland og Sverige, Arbeidstidsbestemmelser for politi- og lensmannsetaten, Politidirektoratet, Politianalysen.

Kostnad for tre livbåter fra 40 mill. til 1,5 mrd.

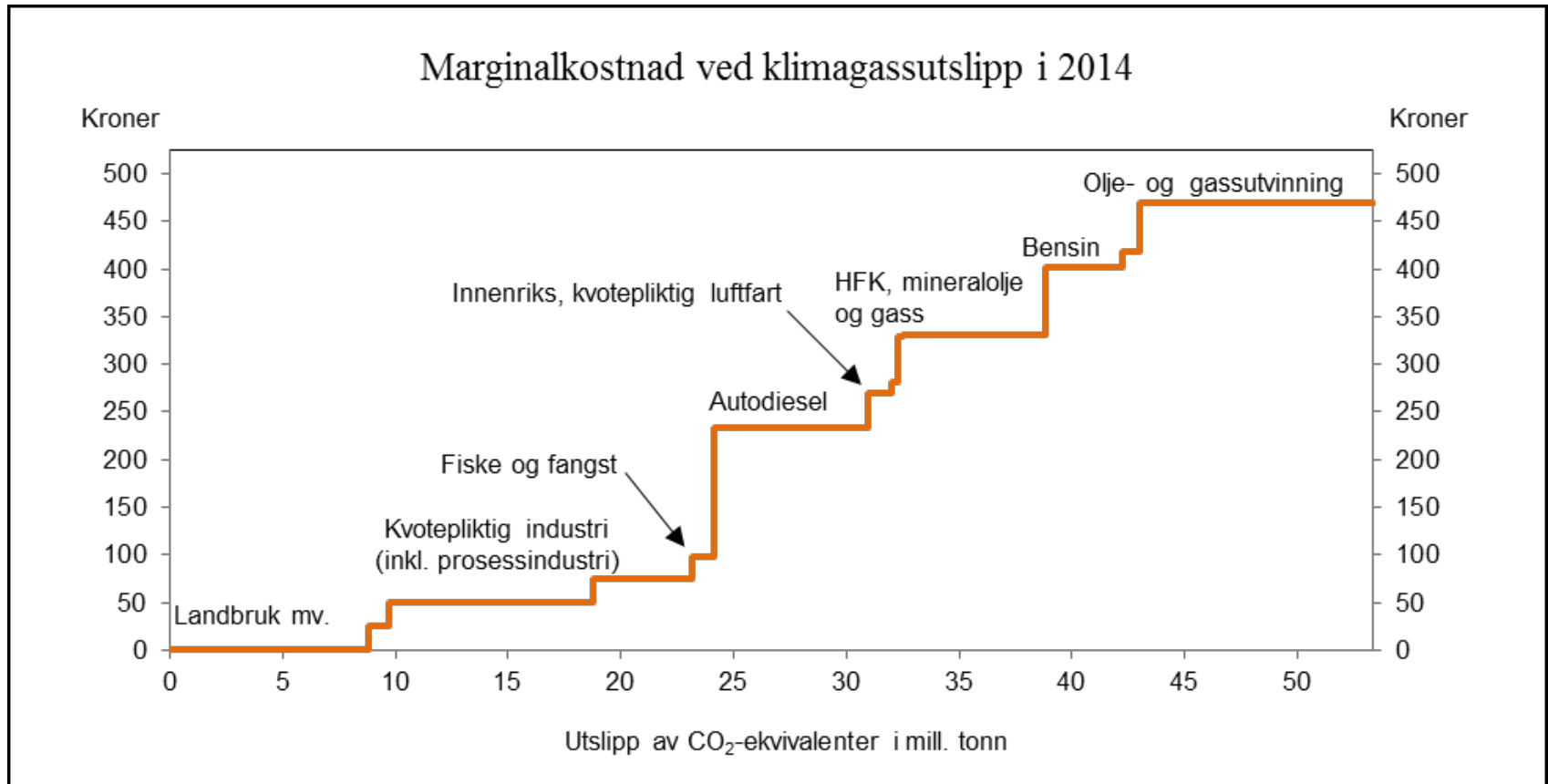

Mange på helserelaterte ytelser

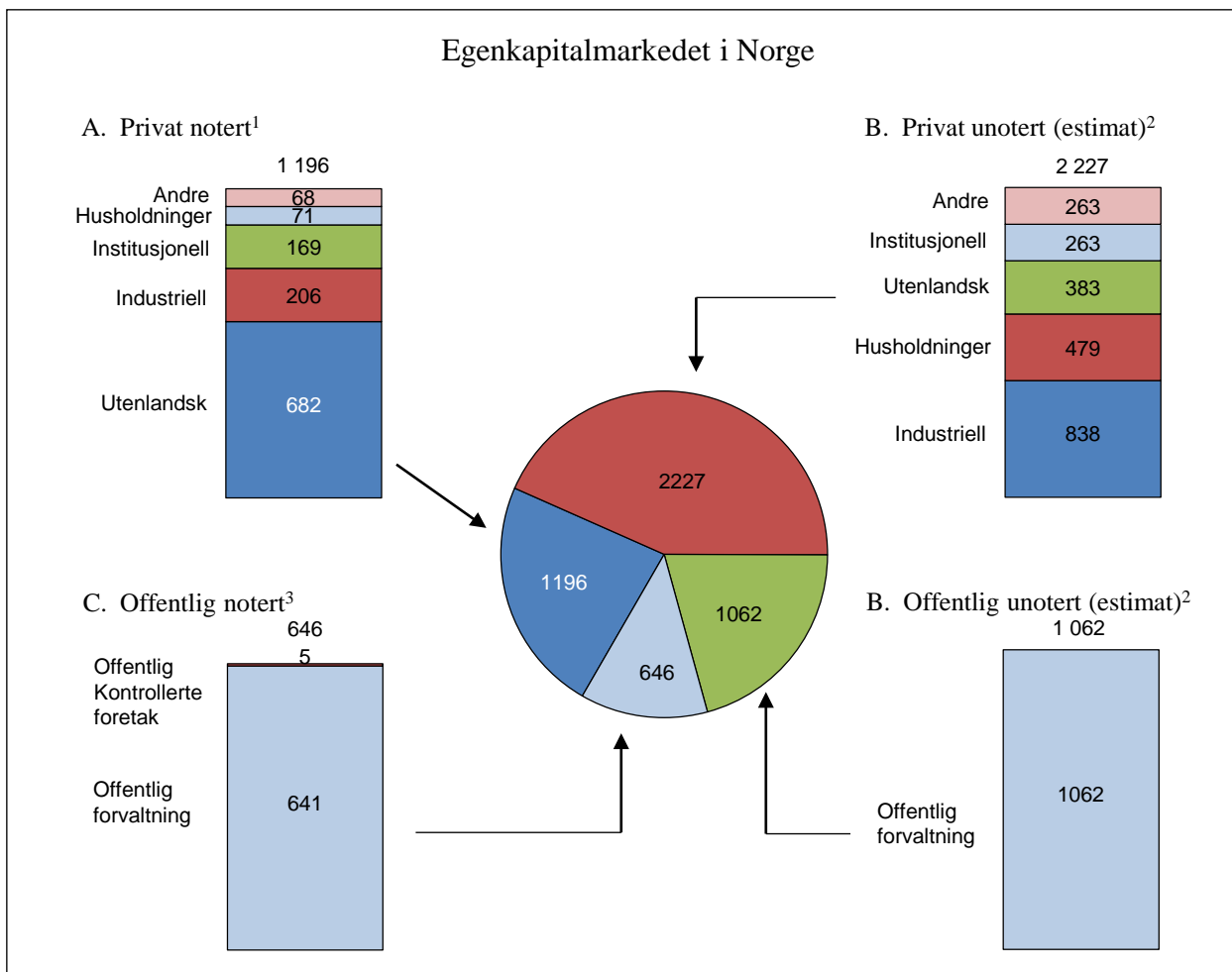
Kilder: NAV og Statistisk sentralbyrå

Store forskjeller i kostnader ved klimautslipp

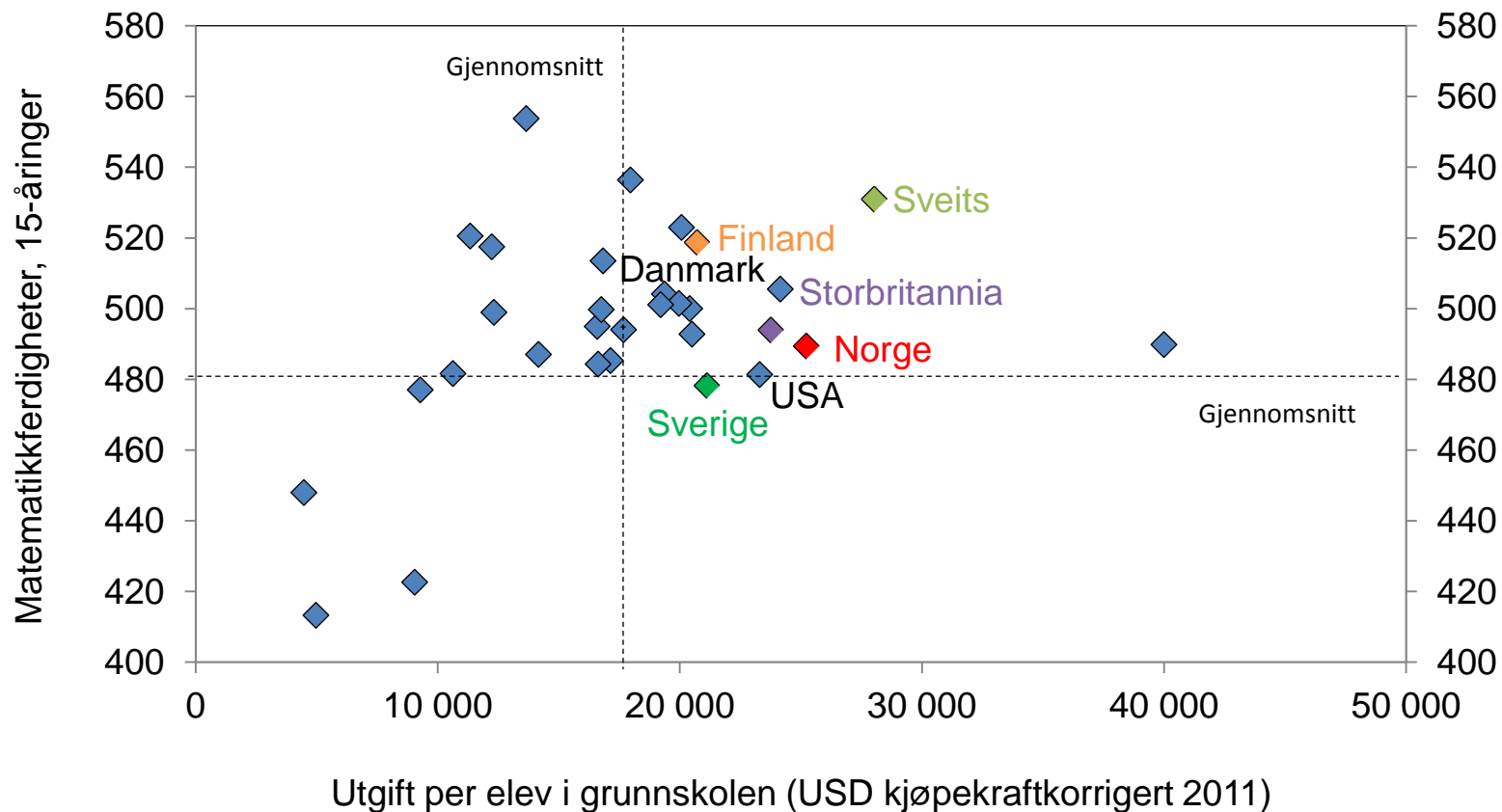
Kilde: Finansdepartementet

Mye offentlig eierskap i det norske egenkapitalmarkedet

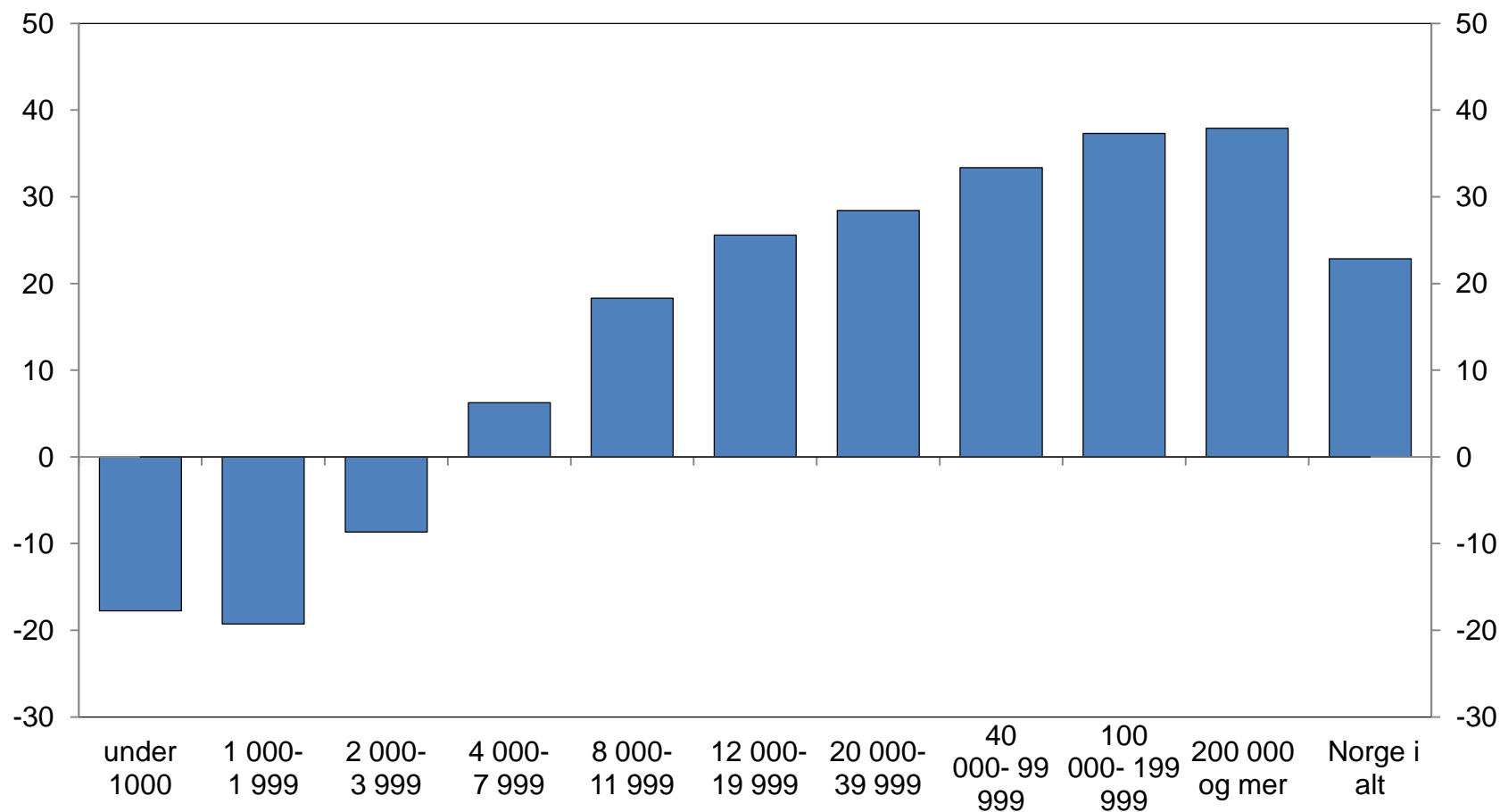
Kilde: Nærings- og fiskeridepartementet

Utgift per elev i grunnskolen og 15-åringers matematikkferdigheter i OECD-landene

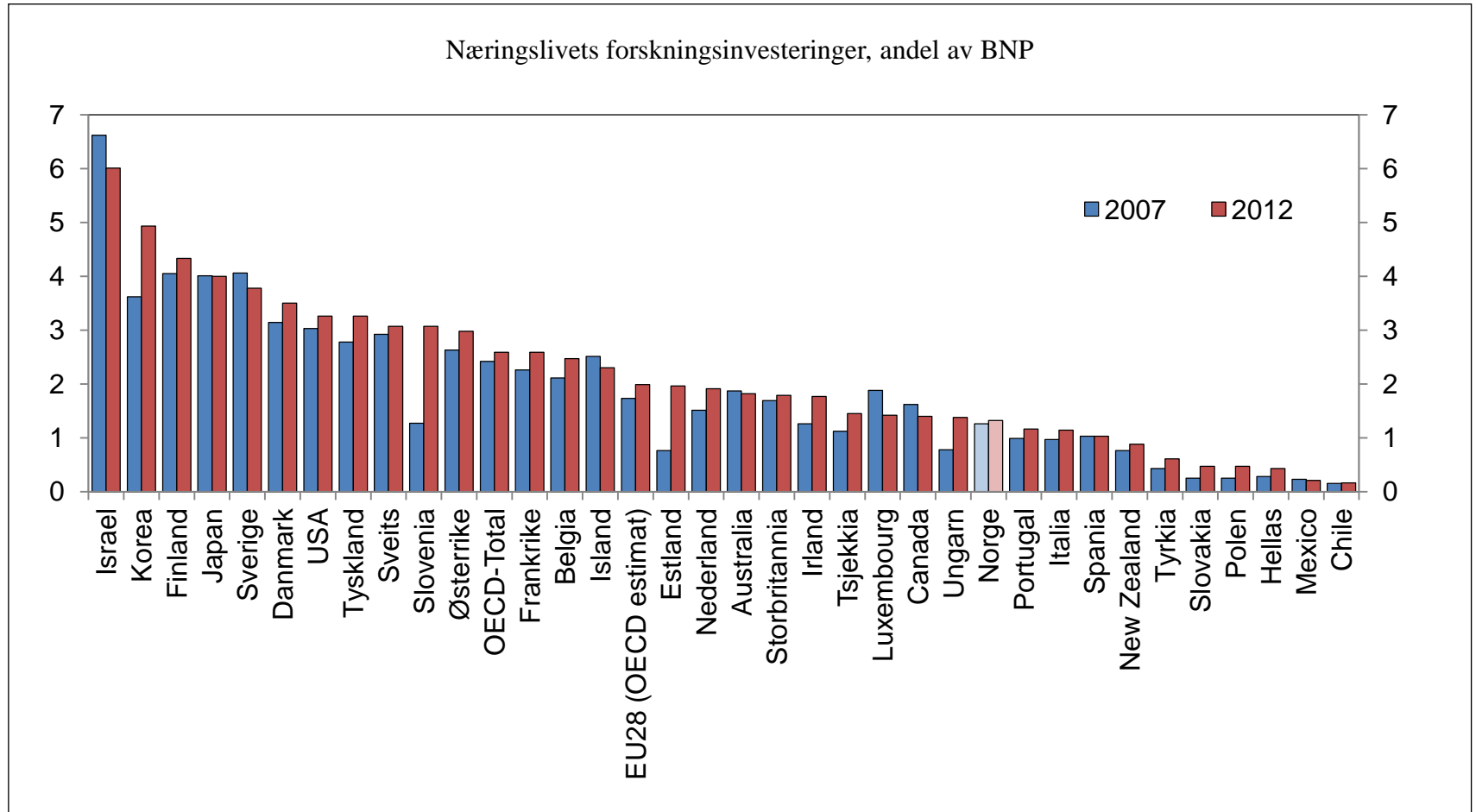
Det er byene som vokser

Befolkningsutviklingen i kommunene etter størrelsen pr 31.12.2013. Prosentvis endring

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

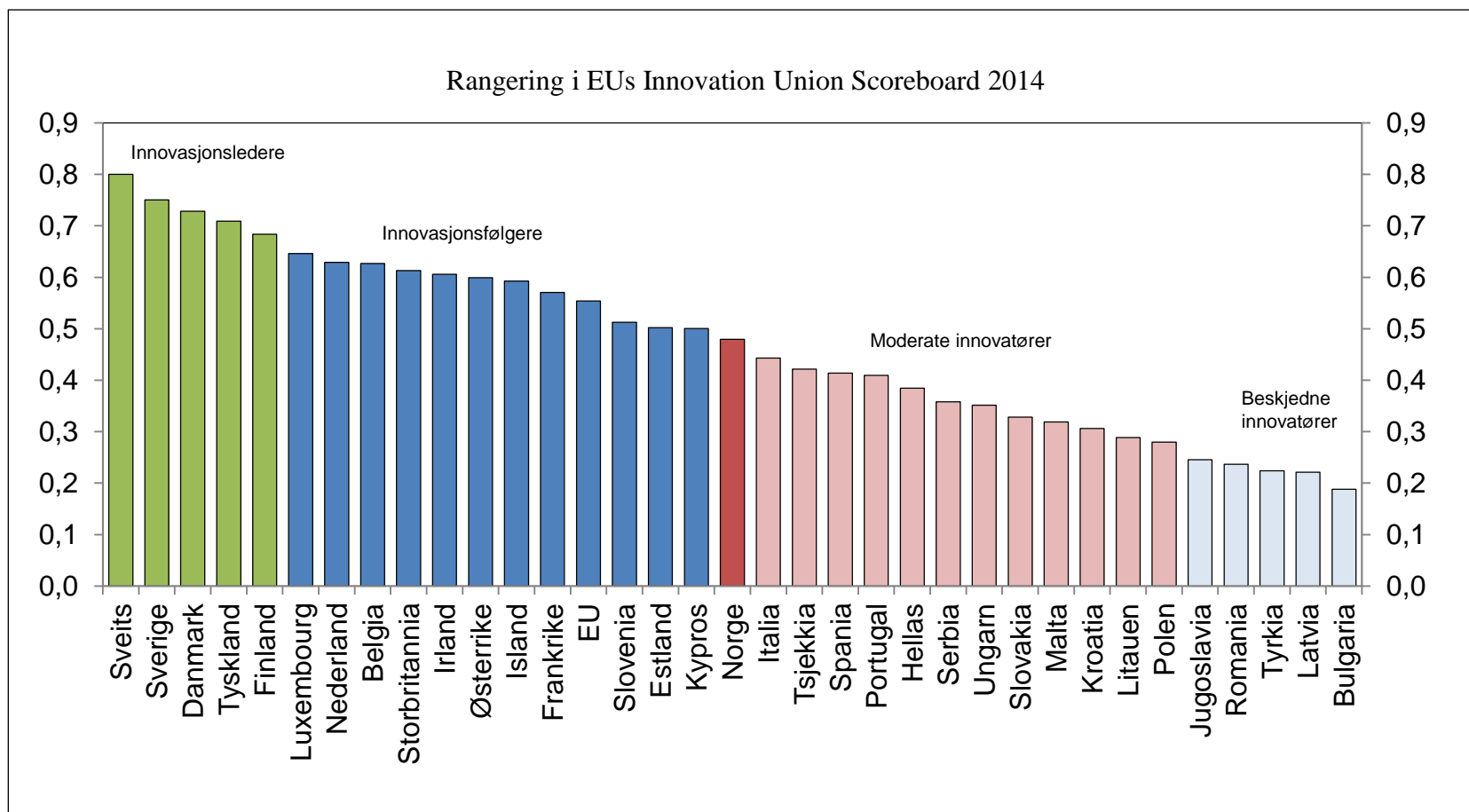
Lave FoU-investeringer i næringslivet

Kilde: OECD

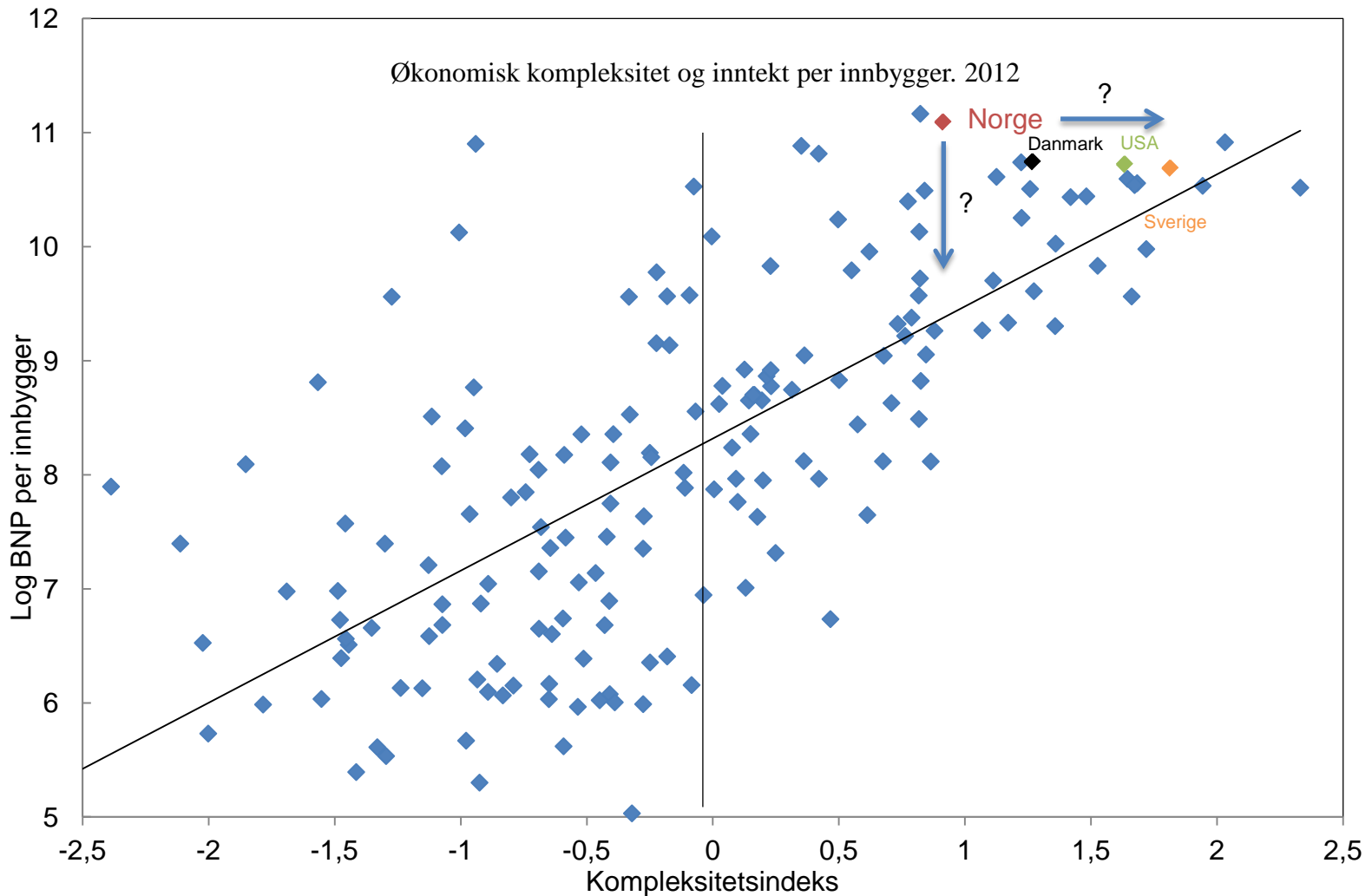

Nederst blant «innovasjonsfølgerne»

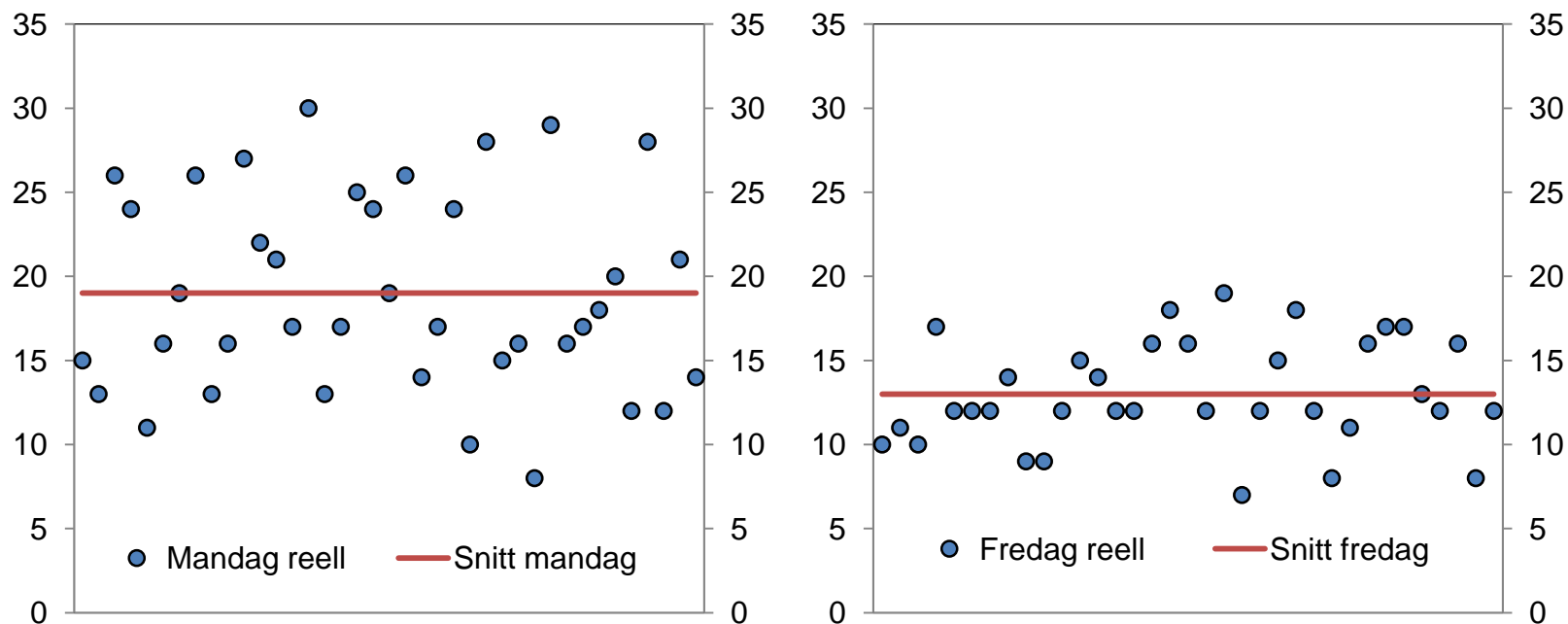
Kilde: OECD

Mot en mer kunnskapsbasert økonomi

Utnyttelsen av dyr kapital i sykehusene må bedres

Antall utførte prosedyrer etter ukedag, fredager og mandager (ekkokardiografi)

Kilder: Sykehuspartner/Terje P. Hagen (2014).

Kontrollen med store prosjekter er for dårlig

	Kostnadsestimat	
	Første anslag	Slutt-kostnad
Rv. Ryfast	650	5 490
Rv. 13 Hardangerbroen	800	2 570
E18 Bjørvikaprojektet	1 200	7 100
Rv. 706 Nordre avlastningsveg	450	1 600
Dobbeltspor Ski-Sandbukta	300	1 708
Dobbeltspor Sandvika-Asker	1 400	3 714
St. Olavs Hospital	1 000	12 700
Skjold Missiltorpedo-båter	1 500	5 000
Fregattene	6 000	24 700
Stad skipstunnel	90	1 927 ¹
Operaen	750	4 356
Nye Holmenkollen	40	1 820

¹ Siste estimat

Kilde: Conceptprosjektet NTNU.

<http://produktivitetskommisjonen.no/>

The image features a solid blue background. In the lower half, there are several decorative lines: a solid white line that curves downwards from the left and then upwards towards the right; a solid brown line that curves upwards from the left and then downwards towards the right; and a dotted white line that follows a similar path to the solid white line but is positioned slightly higher and further to the right.